

Programma EFRO 2021-2027 NNL

Consultatieversie

1 JUNI 2021

BIJLAGE V

CCI	2021NL16RFPR001
Titel in het Engels	Programme ERDF 2021-2027 North Netherlands
Titel in nationale taal (talen)	Programma EFRO- 2021-2027 Noord-Nederland
Versie	1
Eerste jaar	2021
Laatste jaar	2027
Subsidiabel vanaf	1 januari 2021
Subsidiabel tot	31 december 2029
Nummer van het besluit van de Commissie	-
Datum van het besluit van de Commissie	-
Nummer wijzigingsbesluit lidstaat	-
Datum inwerkingtreding wijzigingsbesluit lidstaat	-
Niet-substantiële overdracht (artikel 19.5)	JA/NEE
Onder het programma vallende NUTS-regio 's (niet van toepassing op het EFMZV)	NL1 Noord-Nederland NL11 Groningen NL12 Fryslân NL13 Drenthe
Betrokken fonds	EFRO

1. Programmastrategie

Referentie: Artikel 17, lid 3, onder a), punten i) t/m vii), en artikel 17, lid 3, onder b)

Het Programma EFRO voor Noord-Nederland (NNL) is een innovatieprogramma ten behoeve van het regionale midden- en kleinbedrijf (mkb), gebaseerd op de RIS3. Daarmee werkt NNL aan een open en creatief klimaat, waar vanuit bestaande sterkten nieuwe ontwikkelkansen en slimme specialisaties ontstaan die bijdragen aan een toekomstbestendige economie en arbeidsmarkt in NNL vanuit het perspectief van Brede Welvaart. Vier transities die aansluiten bij onze regionale sterkten vormen het inhoudelijke startpunt. De kern van de RIS3 is om nieuwe ontwikkelkansen uit transities en uitdagingen te ontdekken en te verzilveren, en daarmee bij te dragen aan een circulair, gelukkig en inclusief NNL.

Het EFRO programma 2021-2027 behoudt de goede elementen van het programma 2014-2020 en ontwikkelt zich door. Het maakt een shift van het stimuleren van innovatietrajecten alleen (gericht op ondernemingen die al structureel met innovatie bezig zijn) naar het vergroten van de pool van innovatieve bedrijven in NNL. Om die pool te vergroten is het nodig om in samenhang te investeren in het ecosysteem en de randvoorwaarden en dat partijen worden gestimuleerd tot verbinden, inspireren en aansluiten op elkaars expertise en infrastructuren. Dit betekent dus een breder perspectief in de acties. Doel is het vergroten van het innovatief vermogen van het mkb en het versterken van het Noord Nederlandse innovatie ecosysteem middels drie actiegebieden die verbonden zijn aan de beleidsdoelstellingen van een slimmer en groener Europa:

1. *Kansen benutten*: ontwikkelingsprojecten die inspelen op het benutten van kansen en valoriseren van kennis vanuit de vier transities:
  - a. Van een lineaire naar een circulaire economie
  - b. Van fossiele naar hernieuwbare energie
  - c. Van zorg naar duurzame gezondheid
  - d. Van analoog naar digitaal
2. *Innovatie-ecosysteem*: initiatieven die het innovatie-ecosysteem verbeteren op basis van het Continu Entrepreneurial Discovery Proces. Een beter innovatie-ecosysteem is voor ons slim, groen en heeft impact.
3. *Randvoorwaarden*: initiatieven op het gebied van human capital, innovatief ondernemerschap, grensoverschrijdende samenwerking en digitale vaardigheden.

Integraliteit en dwarsverbanden tussen de drie actiegebieden staan hierbij voorop. Deze benadering komt terug in de uitvoering, onder andere door het scheppen van een klimaat waarin partijen worden getriggerd om de kansen te herkennen en te benutten. Dit open en dynamisch proces heet het Continu Entrepreneurial Discovery Proces (C-EDP). Het vormgeven van het C-EDP en het realiseren van meer dynamiek en verbinding tussen partijen (ondernemers, kennis- onderwijsinstellingen, burgers en overheid) is een onlosmakelijk onderdeel van onze aanpak, waarmee ook wordt ingezet op een structurele verbetering van het NNLse innovatie-ecosysteem waar het resultaat meer is dan een optelsom van projecten. De mkb-ondersteuning richten we, gebaseerd op de innovatieladder, in op basis van doelgroepdifferentiatie, ketenaanpak en ondersteuning dichtbij de doelgroep. Het programma zet in op de schaal van NNL. Omdat het innovatie ecosysteem en de economische structuur van de drie provincies (de transitieregio's Fryslan, Drenthe en de meer ontwikkelde regio Groningen) nauw met elkaar verweven is, wordt in dit programma geen inhoudelijk onderscheid gemaakt binnen NNL. De kracht van onze (ijle) regio ligt in de samenwerking.

1.1 Belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

i) economische, sociale en territoriale verschillen

Staat van NNL: sociale en economische structuur

De economische situatie van de drie noordelijke provincies vertonen duidelijke overeenkomsten. In vergelijking met Nederland als geheel tellen de drie provincies elk minder banen per inwoner en deze banen leveren relatief minder toegevoegde waarde. De productiviteitsontwikkeling in het Noorden blijft achter bij de rest van Nederland. De afwijkende productiestructuur (minder commerciële en meer niet-commerciële diensten) is hierbij van invloed.

De primaire en secundaire sectoren zijn nog altijd oververtegenwoordigd maar ook de quartaire sector is relatief groot. Naast de sectorstructuur zijn er ook andere regio-specifieke factoren die meespelen. NNL heeft bijvoorbeeld veel kleinschalig en (innovatievolgend) mkb en weinig grootbedrijf. In combinatie met het verzorgende karakter en minder stuwende bedrijvigheid maakt dit dat NNL afhankelijk is van de regionale ontwikkeling. Verder heeft NNL overwegend een MBO-economie en is er een kloof in het opleidingsniveau met de rest van het land (deze loopt niet verder op). Over het algemeen vindt de naar verhouding lager opgeleide beroepsbevolking goed haar weg op de regionale arbeidsmarkt.

Toch heeft lang niet iedereen mee kunnen profiteren van de economische groei in de afgelopen jaren en ligt de werkloosheid in bepaalde noordelijke regio's structureel hoger dan in de rest van Nederland. Het aantal (7,7%) huishoudens in NNL dat rond het sociaal minimum leeft is het hoogste aandeel van het land. De drie noordelijke provincies zijn economisch nauw met elkaar verweven, laat het PBL (PBL 2019) zien. Wat goed is voor de één, werkt positief door op de andere. De kenniseconomie in NNL beter kan functioneren op de schaal van de gehele regio dan als drie afzonderlijke provincies (HESS 2020).

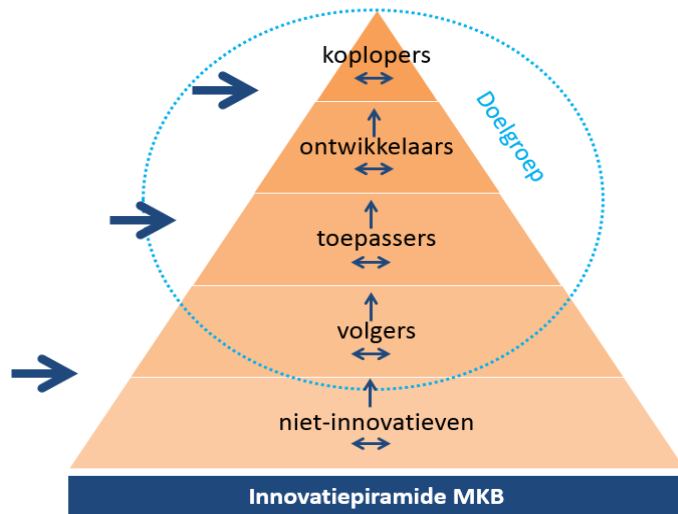
Innovatiekracht in NNL

In het Regional Innovation Scoreboard zijn Drenthe en Groningen aangemerkt als sterk innoverende regio's en Fryslân als gemiddeld. Uit geregionaliseerde CBS-data blijkt dat het absolute aantal en relatieve aandeel innovatieve bedrijven achterblijft bij het landelijke gemiddelde. De R&D uitgaven in NNL zijn sterk geconcentreerd in Groningen (met de aanwezigheid van RUG en UMCG); de transitieregio's Fryslân en Drenthe scoren hier laag op (CBS, 2018). In het HESS rapport worden kanttekeningen geplaatst bij gefragmenteerdheid van het innovatie-ecosysteem (HESS 2020). De geografische schaal van denken en werken is vaak klein. Zo profiteren partijen in Drenthe en Fryslân nog te weinig van de sterke kennispositie die Groningen inneemt. In NNL blijft het private aandeel in aan O&O achter, het publieke deel is met 55% hoger dan landelijk (42%) (CBS, 2018). Kennisinstellingen nemen vaak het voortouw in vernieuwingsinspanningen en betrekken daar bedrijven bij, maar dat zijn per saldo nog te weinig bedrijven en het leidt nog onvoldoende tot vernieuwing.

In de NNLse Innovatie Monitor (2020) wordt het model van de innovatiepiramide gehanteerd, om bedrijven gestructureerd te rangschikken van laag- naar hoog-innovatief. Positief is dat steeds meer bedrijven tot de koplopers op innovatievlak mogen worden gerekend (kanttekening: door selectie-bias ligt het aandeel koplopers onder de respondenten vermoedelijk hoger dan onder niet-respondenten). Maar een groot deel van de bedrijven – en in vergelijking tot elders in Nederland ook een groter deel – bevindt zich nog in de onderste lagen van de piramide of is in het geheel nog niet bezig met innovatie.

Ondernemers hebben moeite met het vinden van geschikte partners voor samenwerking, het omzetten van creatieve ideeën in daadwerkelijke innovaties en het inschatten van technische en economische risico's. Het gaat dus veelal om meerdere, samenhangende factoren die verhinderen dat ondernemers stappen zetten op de innovatiecompetentieladder.

Figuur 1 Innovatiepiramide mkb

Bron: InnovatieMonitor Noord-Nederland

Recent onderzoek laat zien dat het vergroten van het innovatief vermogen van het mkb vraagt om een integrale aanpak (PBL 2018, CPB 2016, RLI 2019). In NNL gaat het dus om én-én: innovatiebevordering moet zich richten op het vergroten en verbreden van de innovatiecompetenties van bedrijven, alsook op versterking van het innovatie(eco)systeem.

Demografische ontwikkelingen en human capital

Door vergrijzing en ontgroening krimpt de potentiële beroepsbevolking (20-65 jr) fors (-14% 2020-2040). Dit onderstreept de noodzaak van verhoging van de arbeidsproductiviteit via innovatie. Het HESS-report kwalificeert de arbeidsmarkt in NNL als relatief 'low skilled', waarbij het niet alleen gaat om het opleidingsniveau (5%-punt minder hoger opgeleiden dan nationaal), maar ook om de '21st century'-skills in het combineren van kennis en het kunnen organiseren van en samenwerken aan innovatie. In NNL, met een relatief laag potentieel voor hoogtechnologische innovaties, ligt de sleutel naar een effectiever 'human capital' vooral in het slim combineren, verbinden en toepassen van kennis. Het gaat dus meer om vaardigheden dan om de kennis zelf. Binnen het NNLse mkb zijn er onvoldoende mensen die deze vaardigheden beheersen.

Groene uitdaging NNL: CO2 neutrale en circulaire economie

De ontdekking van aardgas maakte van Groningen de grootste gasproducent van Nederland en Europa en leidde tot groei van de (energie-intensieve) industrie in Noord-Nederland. Met name in Groningen en Drenthe zorgt de sector industrie voor een groot aantal banen. Naast productiecapaciteit voor energie is de in NNL aanwezige expertise van grote economische en maatschappelijke waarde. Vanwege de energietransitie en het besluit van de nationale overheid om de gaskraan in Groningen dicht te draaien dient NNL haar aan de energiesector verbonden competenties op een andere manier zien te benutten en te investeren in een nieuw economisch perspectief. Dat perspectief is een circulaire en CO2 neutrale economie (bron: RIS3). NNL is een dunbevolkte regio en grensregio. Dit ruimtelijke gegeven stelt de regio voor specifieke vraagstukken in het energiesysteem. Om Noord-Nederland te transformeren naar een duurzaam ecosysteem waarin de economische afhankelijkheid van fossiele grondstoffen is weggenomen, zijn forse investeringen nodig op het gebied van innovatie, duurzame/ circulaire ketens en skills. NNL is op weg naar een groene toekomst. De overheden in NNL stimuleren nieuwe bedrijvigheid op het gebied van waterstof, groene chemie en een circulaire economie met geïntegreerde en deels regionaal gefinancierde innovatie- en investeringsagenda's; Noord-Nederland heeft een sterke en innovatieve agro-industriële sector die een rol kan spelen in de transitie als leverancier van hoogwaardige grondstoffen zoals suikers en eiwitten én al werkt aan nieuwe teelten met een grote CO2 opname, zoals algen; Noord-Nederland is een grote producent van duurzame energie

uit wind en zon, een knooppunt van energie infrastructuur uit binnen en buitenland en loopt voorop in de ontwikkeling van waterstofproductie, transport en toepassingen; Noord-Nederland kan de bestaande energie infrastructuur na aanpassingen inzetten voor het transporten de opslag van nieuwe energiedragers zoals waterstof; Noord-Nederlandse bedrijven en instellingen zijn geclusterd en goed georganiseerd in netwerken, waardoor er sprake is van keten- en leereffecten buiten individuele organisaties. Genoemde investeringen hebben impact in Nederland en Europa, waar ze bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen en een economie die niet langer afhankelijk is van fossiele grondstoffen. Dit alles betekent dat NNL zich in rap tempo ontwikkeld van een regio die economisch sterk afhankelijk is van industrie en nutsbedrijven naar een circulaire economie zonder schadelijke uitstoot van broeikasgassen in 2050. In de RIS3 is uiteengezet dat NNL niet alleen een bijdrage kan leveren aan de transitie naar een 'circulaire en CO2 neutrale economie', maar dat de transitie de regio ook grote kansen biedt. Met de inzet van bestaande technologie blijft deze doelstelling buiten bereik. In dat licht, en gezien de specifieke uitdagingen van NNL, is innovatie en vernieuwing noodzakelijk. Gezien onze opgave en de RIS3 is de inzet op innovatie logischer dan enkel inzet op directe CO2 reductie op basis van bestaande technologie. Door te investeren in innovatie kan NNL, in Europees perspectief, een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de langere termijn klimaatdoelen en de doelstellingen voor een circulaire economie en tegelijkertijd de transitie in NNL zelf versnellen.

ii) tekortkoming van de markt, investeringsbehoeften en een aanvulling op andere vormen van steun

Tekortkomingen van de markt

Het klassieke argument achter innovatiebevordering vanuit de overheid – kennis-spillovers – is nog altijd relevant. De markt zal uit zichzelf een (maatschappelijk gezien) sub-optimaal innovatieniveau genereren. Een geografisch afgebakend programma voor innovatiebevordering zoals EFRO heeft zin door de agglomeratie-effecten en ruimtelijke factoren die een rol spelen (denk aaneen aantrekkelijk vestigings- en woon- en leefklimaat).

Samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen komt spontaan in de markt minder tot stand zonder een rol van de overheid in innovatiebevordering. Juist in NNL is dit vanwege de sociaal economische en ruimtelijke structuur (lage dichtheden van bedrijvigheid, ontbreken van massa) aan de orde, en worden de onzekerheden en risico's die samenwerking met zich meebrengt sterker gevoeld. Te weinig mkb maakt volwaardig onderdeel uit van innovatieclusters en innovatie-ecosystemen in NNL en nog te weinig bedrijven verankeren hun vernieuwingsinspanningen op structurele manier in hun bedrijfsvoering (HESS 2020)

Het ontbreken van vraagarticulatie en reflexiviteit spelen een rol in een derde vorm van marktfalen, 'transformatiefalen' (Frenken 2017). Juist in de RIS3 wordt hieraan veel aandacht besteed. Naast marktfalen kan er in innovatiebevordering ook sprake zijn van overheidsfalen, met suboptimale uitkomsten als gevolg. Garretsen pleit daarom voor een generiek innovatiebeleid dat slimme mensen en bedrijven stimuleert innovatief te zijn en nieuwe paden te bewandelen (Garretsen 2019). Ook 'zachte' factoren als de kwaliteit van management en menselijk kapitaal worden steeds belangrijker voor effectief innovatiebeleid (Garretsen 2019). Juist kleinere bedrijven investeren minder in kwaliteit van management en in menselijk kapitaal. Deze investeringen zijn echter cruciaal voor innovatie.

De belangrijkste tekortkoming van de markt die leidt tot milieuvervuiling en klimaatverandering is de ontbrekende of lage prijs van zogenaamde negatieve externaliteiten (denk aan uitstoot, eindigheid grondstoffen, of in het geval van Groningen zelfs aardbevingen), waardoor fossiele grondstoffen goedkoper zijn dan groenere alternatieven en innovaties op dit vlak moeilijker doorbreken. Naast het voorkomen van negatieve externaliteiten middels wetgeving, normen en belastingen hebben overheden ook mogelijkheden om positieve ontwikkelingen te stimuleren, onder meer door het verlenen van subsidies. Binnen het EFRO-programma gaat het om het

stimuleren van innovatie met als doel de Europese en Nederlandse ambities op het vlak van CO₂-uitstoot, circulaire economie en hernieuwbare energie te behalen. Bijkomende drempels voor innovatie in (Noord-)Nederland zijn wat betreft hernieuwbare energie de schaarse ruimte en de voor Nederland relatief grote afstanden tussen productie en gebruik van energie; en wat betreft circulaire economie het feit dat niet alle onderdelen van de circulaire keten binnen NNL aanwezig zijn en daarmee systeeminnovaties belemmeren.

Investeringsbehoeften

Voor het benutten van de kansen in de transities zijn er meervoudige en onderling samenhangende investeringsbehoeften. In de RIS3 zijn de kansen voor NNL geschetst op basis van de vier transities op het gebied van energie, circulaire economie, gezondheid en digitalisering. De focus ligt op die transities die een sterke link hebben met NNL en de competenties van de regio op het gebied van energietransitie, healthy aging, watertechnologie, biobased/landbouw/dairy en hightech systemen en materialen. De kennisclusters en clusters van bedrijven op die gebieden vormen de basis voor het ontwikkelen van nieuwe specialisaties (Balland 2020).

Door de transities als aangrijpingspunt te kiezen wordt het transformatiefalen aangepakt: er is sprake van (maatschappelijke) vraagarticulatie waarmee richtingen voor innovatie zijn aangeduid. NNL heeft behoefte aan het verkleinen van de fragmentatie en een verschuiving naar meer structurele oplossingen voor het mkb, en daarmee een samengestelde investeringsbehoefte: op individueel én op systeem niveau.

Investeringsbehoeften op bedrijfsniveau

(Innovatie)subsidies om de risico's van innovatie voor bedrijven te verkleinen, meer bedrijven (eerder) te verleiden aan innovatie te doen en bedrijven die dat al doen te bewegen tot vergroten van hun inspanningen. Dit kan betrekking hebben op een individueel bedrijf, maar liever nog gaat het om samenwerking tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen. Vergroening, digitalisering en internationalisering gaan hand in hand met innovatie en toekomstbestendig zijn. Er is behoefte aan mkb-ondersteuning in het aanpassen van productieprocessen en het inrichten van de organisatie op innovatie en vernieuwing.

Investeringsbehoeften op systeemniveau (samenwerking stimuleren en ordening in het systeem)

Het bij elkaar brengen van partijen, creëren en versterken van samenwerkingsverbanden, gezamenlijk leren en continu verbeteren versterken het innovatie ecosysteem en vergroten het lerend vermogen. Daarmee wordt het risico verkleind dat er overwegend sprake is van eenmalige subsidies die onvoldoende bijdragen aan versterking van het systeem en de structurele randvoorwaarden binnen een bedrijf zelf. Daarbij ligt er een investeringsbehoefte in het verbeteren van verbindingen en het creëren van meer openheid, bijvoorbeeld door het in contact brengen van bedrijven met andere innovatieve bedrijven en/of met kennisinstellingen, gericht op 'peer exchange' en 'peer learning'.

In de RIS3 zijn vier transities benoemd die gebaseerd zijn op de bestaande sterke kennis- en ondernemersposities in NNL en kunnen leiden tot nieuwe innovaties en specialisaties. Deze kansen voor vernieuwing zijn veelal gerelateerd aan bestaande activiteiten en sterkten binnen NNL, overeenkomstig het relatedness-concept. Een deel van deze kansen is al scherp, van anderen zijn de contouren in beeld of zullen gaan volgen uit het C-EDP.

a. Van een lineaire naar een circulaire economie: inzet op minder, ander en optimaal en intensief grondstoffen- en materialengebruik. De circulaire economie biedt kansen voor de economie op het gebied van onder meer recycling, watertechnologie, duurzame energie, health, landbouw en groene chemie en draagt bij aan een groener en schoner (beoogd worden positieve effecten op luchtkwaliteit, stikstof/ Co₂ uitstoot, biodiversiteit) NNL. Om de doelstelling 100% circulair in 2050 te behalen volstaan hergebruik en bestaande technologieën niet en zijn ook nieuwe innovaties

nodig. Op elk van de genoemde terreinen zijn er investeringsbehoeften die partijen die rond deze thema's in ketenbenaderingen actief zijn, in staat stellen kansen te benutten.

b. Van fossiele naar hernieuwbare energie: om de doelstellingen op het vlak van CO₂-reductie in 2030 en 2050 te halen én gezien de regio-specifieke kenmerken van NNL ligt hier een belangrijke innovatieopdracht en kans voor NNNL. NNL heeft relatief veel biomassa (organische stoffen uit de landbouw), water en aardwarmtebronnen. De energiesector vormt een belangrijk onderdeel van de ruimtelijk- en sociaaleconomische structuur van NNL. NNL heeft mede door de gaswinning een sterk ontwikkelde energie infrastructuur en daaraan gerelateerde kennis en kunde. NNL loopt voorop in de ontwikkeling van groene waterstofproductie, transport en toepassingen. Deze uitgangspositie geeft NNL specifieke kansen. Groene kansen zijn er bijvoorbeeld op het gebied van groene chemie, watertechnologie, milieutechnologie en voedselchemie. NNL is relatief dunbevolkt waardoor warmtetransitie, elektrificatie van mobiliteit en duurzame brandstoffen moeilijker te financieren zijn dan in stedelijk gebied. Innovatie is noodzakelijk om deze transitie te kunnen realiseren. Ook is er vanwege fluctuerende energieproductie (zon en wind) behoefte aan technologie en businessmodellen om aanbod en vraag in balans te houden en het systeem betrouwbaar te houden, wat op basis van bestaande technologie nog niet voldoende mogelijk is en waar dus innovatie voor nodig is.

c. Van zorg naar duurzame gezondheid. Terwijl het gezondheidszorgstelsel in Nederland en in het bijzonder NNL tegen zijn grenzen aan loopt qua bekostiging en personele capaciteit, zijn er steeds meer technologische mogelijkheden om zorg en gezondheid te verbeteren, de duurzame inzetbaarheid van arbeidskrachten te versterken en een toekomstbestendige samenleving te bouwen. Hier liggen ontwikkelkansen voor NNL, ook gerelateerd aan de toepassing van digitale technologieën.

d. Van analoog naar digitaal. Er is een ingrijpende transitie gaande naar een digitale economie die raakt aan elk maatschappelijk vraagstuk en elke sector. De kansen van NNL liggen niet op het gebied van sleuteltechnologieën maar op het gebied van toepassing van digitale technologieën en daaruit afgeleide kansen. Dit werkt twee kanten op: het aanhaken van mkb bij de digitaliseringstransities en benutten van ICT-gerelateerde kansen. Dit laatste kan bijvoorbeeld in de energie-intensieve procesindustrie waar digitalisering, sensoren en data steeds belangrijker worden om zicht te krijgen op het energiegebruik in het productieproces en om besparingskansen te identificeren.

De ecosystemen van de transitie verschillen in ontwikkelingsstadium, maar ook in rollen en betrokken partijen. Dat betekent ook dat de investeringsbehoeften verschillen. Er is behoefte aan maatwerk.

Investeringsbehoeften randvoorwaardelijk

Om meer bedrijven in NNL gestructureerd en structureel aan innovatie te laten werken is er behoefte aan het versterken van randvoorwaarden. Op basis van het HESS- onderzoek gaat het daarbij om een breed scala van randvoorwaarden, op het vlak van innovatief ondernemerschap, interregionale samenwerking, digitalisering en 'human capital'. Bij dat laatste gaat het in dit EFRO-programma om structuren en HRM-randvoorwaarden, denkend vanuit de vraagstukken/problemen in het innovatieklimaat in relatie tot het mkb. Het gaat in belangrijke mate om de 'zachte' factoren zoals Garretsen die benoemd.

Vergroten maatschappelijk draagvlak en acceptatie

Innovaties binnen de transitie vergen soms een hoge mate van participatie van en acceptatie onder gebruikers (consumenten, burgers, bedrijven). Door het demonstreren van innovaties in hun omgeving (bv. nieuwe vormen van governance, of samenwerkingen met design) en het sluiten van nieuwe, brede coalities kan aan draagvlak en realisatie worden gebouwd. Denk bijvoorbeeld aan ontwikkeling van energietechnieken en hernieuwbare grondstoffen.

Aanvulling op andere vormen van steun

Om de RIS3 te realiseren, kan (en moet) NNL putten uit verschillende fondsen en middelen die vanuit verschillende hoeken komen. Het EFRO-programma is dus een bouwsteen in een bredere aanpak. Onze ambitie is de RIS3 richtinggevend te laten zijn voor de Europese, nationale en regionale fondsen en programma's in NNL, waarvan de doelstellingen aansluiten bij die van de RIS3. We willen fondsen meer in onderlinge samenhang programmeren, om synergie te creëren, overlap tegen te gaan en verbindingen te leggen in de ondersteuning. Voor Europese fondsen gaat het in ieder geval om INTERREG (grensoverschrijdende samenwerking, benutten kansen), ESF (human capital), GLB (circulaire economie, benutten kansen), JTF (energietransitie, aanboren en benutten kansen), REACT EU (om economische achterstand en schade door Covid-19 te repareren, benutten kansen) en Horizon Europe (aanboren en benutten kansen, innovatie-ecosysteem). Op nationaal niveau gaat het onder meer om het mkb Instrumentarium Topsectoren (MIT), Kennis- en Innovatie Agenda's (KIA's) en Rijksregelingen voor innovatiebevordering. Nationale regelingen zijn vooral gericht op grotere en al innovatieve bedrijven en minder gericht op maatwerk. Daarmee is er sprake van een wezenlijk onderscheid met de beoogde, specifieke inzet van EFRO in NNL.

NNL zet in op de energietransitie en een circulaire economie, key topics in de Green Deal. Er zijn hiervoor diverse Europese (o.a. JTF), nationale en regionale fondsen beschikbaar, maar relatief beperkte middelen voor valorisatie. Uit onze opgave en de RIS3 volgt logischerwijs een inzet op innovatie met EFRO. Met het EFRO programma willen we meer bedrijven betrekken bij innovatie. Doel is de competenties van bedrijven om te innoveren te verbeteren. Daarvoor hanteert NNL het model van de innovatiecompetentieladder. Het zetten van stappen op de ladder moet leiden tot doorstroom naar de hogere lagen van de piramide. De EFRO steun is aanvullend op de steun die vanuit het innovatie ecosysteem reeds beschikbaar is via onder meer eerste-lijnorganisaties.

iii) aanbevelingen vanuit de Europese Commissie

In voorlopige landspecifieke aanbevelingen in het 'Country Report' 2019 concludeert de Europese Commissie (EC) dat, hoewel Nederland hoog scoort op indices voor innovatie en concurrentievermogen, de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling achterblijven bij nationale streefcijfers. Volgens de EC heeft beleidsdoelstelling 1 ('een slimmer Europa') voor Nederland daarom prioriteit, gekoppeld aan investeringsbehoeftes die betrekking hebben op het bevorderen van innovatie in het mkb in het algemeen, op het versterken van het innovatiesysteem en op het stimuleren van samenwerking tussen bedrijfsleven (mkb) en kennisinstellingen/onderzoekscentra. De inhoud van de RIS3 sluit aan bij de landspecifieke aanbevelingen en de beleidsdoelstelling 1. In het landenverslag 2020 herhaalt de EC dat in Nederland nog een substantiële inspanning is vereist om voor de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling (O&O) op 2,5% van het bbp uit te komen. Ook blijft Nederland achter bij de doelstellingen voor het aandeel duurzame energie en verduurzaming van het vervoer. In het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan 2021-2030 zijn de maatregelen opgenomen die die achterstand moeten ombuigen. Hierin is rekening gehouden met het afbouwen van de gaswinning in Groningen, wat van grote betekenis voor NNL is. Investerings in O&O, in human capital en in klimaat- en energiemaatregelen, kunnen helpen de productiviteitsgroei te ondersteunen en andere belangrijke maatschappelijke uitdagingen aan te pakken, aldus de EC. Deze punten zijn in lijn met onze ambities en investeringsbehoeftes. De voor dit programma meest relevante aanbeveling is om de (overheids)investerings toe te spitsen op de groene en digitale transitie, met name op de ontwikkeling van digitale vaardigheden, duurzame infrastructuur, het schoon en efficiënt opwekken en gebruiken van energie, en missiegedreven onderzoek en innovatie. Dat zijn zonder uitzondering onderwerpen waar NNL zich in dit EFRO-programma op richt.

iv) uitdagingen op het vlak van administratieve capaciteit en bestuur

NNL is tevreden over de governance van het EFRO-programma 2014-2020, gekenmerkt door de menselijke maat en grote mate van quadruple helix betrokkenheid en zet deze voort. Ook is er – met enige kanttekeningen – tevredenheid over de inzet van de deskundigencommissie voor de beoordeling van projecten (SIRA 2019 en Faems 2018). Tegelijkertijd ziet NNL een belangrijke uitdaging om ook in de uitvoeringde manier van werken de vernieuwing die we nastreven met het programma goed door te voeren om recht te doen aan het proces van C-EDP dat wij voorstaan.

Integrale programmering en voeden C-EDP

Eén van de grootste uitdagingen voor 2021-2027 ligt voor NNL in het doorvertalen van de RIS3 visie naar het EFRO programma. Kansen benutten en ecosysteemverbetering gaat over inhoudproces en mindset We zetten ons ervoor in dat deze RIS3 elementen dit maximaal doorwerken in de uitvoering, het soort instrumenten dat wordt ingezet en de manier waarop deze tot stand komen. We streven naar een structuur en organisatievorm die EFRO-overstijgend is, samen met stakeholders wordt ingevuld, flexibel is opgezet, nadrukkelijker gekoppeld is aan monitoring (iteratief proces tussen interventie en monitoring in gang zet) en de verbondenheid met de maatschappij concreet invult. We streven naar een toegankelijk programma. Effectiviteit en toegankelijkheid gaan voor ons hand in hand. Vereenvoudiging van processen en criteria zijn punten die continu aandacht en reflectie vragen. In een tussentijdse evaluatie van het lopende programma wordt gesproken van administratieve overlast, zowel in de aanvraagprocedure als in de uitvoering van projecten (Faems 2018). Die ‘overlast’ vormt een risico voor deelname van het mkb, de belangrijkste doelgroep van het programma Doel is de voorstellen vanuit de EC voor vereenvoudigingen – o.a. voor simplified costs – te benutten en vereenvoudigingen in procedures aan te brengen. In samenspraak met de andere landsdelen en het Rijk worden ook nationale mogelijkheden voor vereenvoudiging gezien.

v) lessen uit ervaringen uit het verleden

Voor de totstandkoming van dit EFRO-programma zijn meerdere onderzoeken en evaluaties uitgevoerd, zoals door Faems, SIRA en JRC, en hebben we met talrijke stakeholders gesproken. De opgehaalde lessen vormen de basis voor de visie achter de RIS3 en dit programma:

- *het verbeteren van de coherentie en verbinding tussen de RIS3 en EFRO inzet*
In het programma 2014-2020 heeft de RIS3 onvoldoende doorwerking gekregen. NNL heeft behoefte aan coherentie en een op structurele oplossingen gerichte aanpak en de koppeling tussen RIS3 en EFRO moet worden verbeterd (HESS 2020). Dit bleek ook uit evaluaties in relatie tot de impact van regelingen wat betreft structurele verbetering van het innovatief vermogen van het mkb versus eenmalige (‘one-off’) projecten (Faems 2018). In dit programma is de RIS3 vertaald naar EFRO actiegebieden en acties. Op die manier dragen we bij aan een coherent beleid en uitvoering.
- *Minder ‘one off’ projecten en inzet op structurele verbetering en keten aanpak (ladder)*
Onderscheid maken in doelgroepen (niet innovatieven, volgers, voortrekkers) is noodzakelijk om de regio als geheel innovatiever te maken. De innovatiecompetentieladder beschrijft wat er nodig is om van de ene groep naar de volgende te komen (doorstroming). Door de inzet van EFRO hieraan te koppelen kan gewerkt worden aan een innovatiever mkb.
Het pad naar een innovatiever mkb is complex en doorgaans lang. Uit onder meer de NNLse Innovatie Monitor blijkt dat het lang niet altijd ‘geld’ is dat mkb’ers verder helpt. Het kan bijvoorbeeld ook gaan om toegang tot kennis of netwerken. Het idee achter de ketenaanpak is dat mkb’ers niet alleen directe ondersteuning wordt geboden voor de behoefte op dat moment, maar dat er een verbinding wordt gelegd met een volgende stap en de behoefte die daaruit volgt. Daar is continuïteit en samenhang in het

ondersteuningsaanbod (van EFRO en andere ondersteuningsvormen) voor nodig, net als het positioneren van de ondersteuning dicht bij de netwerken en (intermediaire) organisaties die met mkb'ers werken.

- *Transities vormen drijvende kracht om innovaties aan te jagen. Het volstaat niet om met afzonderlijke interventies individuele ondernemingen te prikkelen stappen te zetten maar is effectiever om tegelijkertijd te investeren in het innovatieklimaat.*

Programma en instrumenten moeten hier wel de goede prikkels voor geven. Voor dit programma kunnen we putten uit de ervaringen die bijvoorbeeld zijn opgedaan met de 'Open Innovatie Call' en die positief zijn geëvalueerd (Faems 2018). Kern van instrumenten als de open innovatie call is dat de aansluiting van de doelstellingen van het project op de doelen van NNL centraal staat, in plaats van de activiteiten. Bij de transities willen we meer gaan werken vanuit visie en minder vanuit afzonderlijke projecten (HESS 2020) en in een vroegtijdig stadium consortia uitdagen hun visie op de ontwikkeling van een kans tot een mogelijke specialisatie te delen en vervolgens te vertalen naar mogelijke projecten.

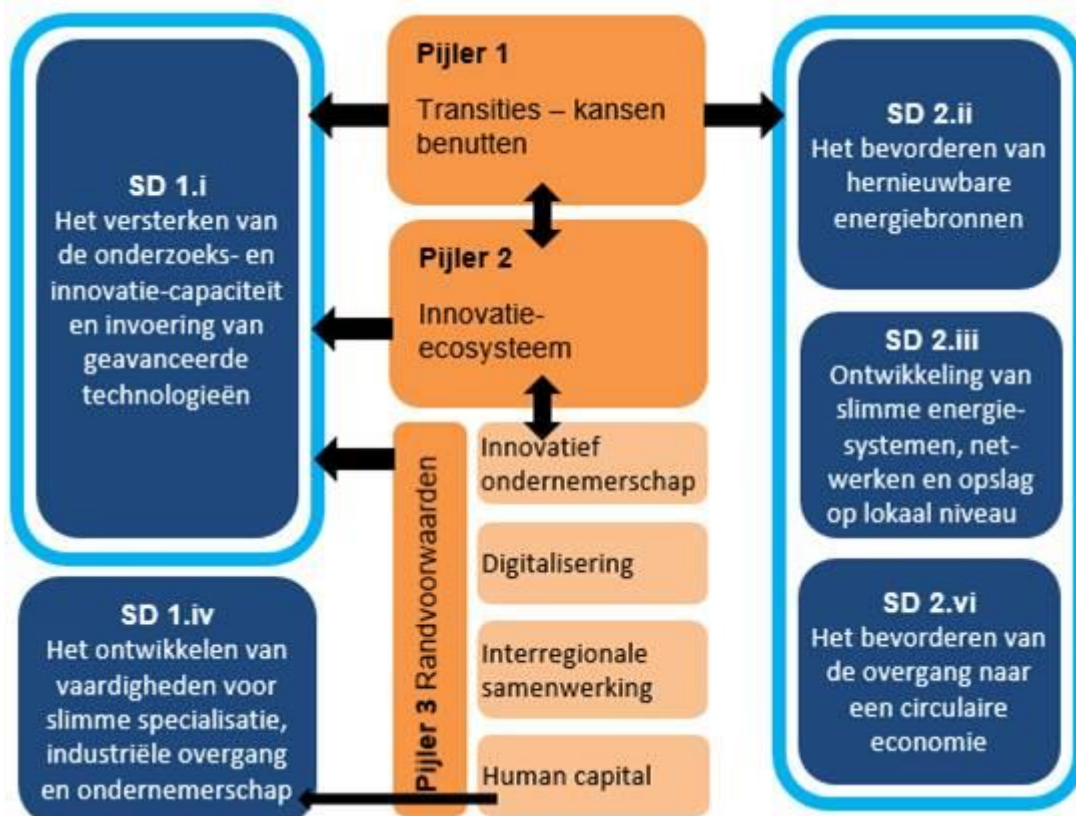
vi) macroregionale strategieën en zeebekkenstrategieën

NNL heeft zich gecommitteerd aan de Noordzeestrategie 2030 van de North Sea Committee van de CPMR.

Inzet EFRO-Programma Noord Nederland

Wij kiezen voor een EFRO programma dat het innovatievermogen in NNL structureel helpt versterken door innovaties te koppelen aan maatschappelijke opgaven. Hierbij gaat het in belangrijke mate om 'groene opgaven'. Wij gaan voor een vernieuwende, ambitieuze en integrale aanpak die direct volgt uit de RIS3. In het programma verbinden we op basis van de RIS3 geïdentificeerde actiegebieden aan de EFRO doelstellingen. De koppeling tussen de actiegebieden en de beleids- en specifieke doelstellingen is gemotiveerd in tabel 1.

Figuur 2

1.2 Verantwoording voor de geselecteerde doelstellingen

Tabel 1		
Beleidsdoelstelling	Specifieke doelstelling	Motivering (samenvatting)
1 Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatie en slimme economische transformatie	<i>1.i</i> <i>Het versterken van de onderzoeks- en innovatie-capaciteit en invoering van geavanceerde technologieën</i>	De keuze voor beleidsdoelstelling 1 “Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatie en slimme economische transformatie” sluit aan bij de vernieuwingsambitie als grote uitdaging voor NNL en sluit tevens aan op de landenspecifieke aanbevelingen van de EC, editie 2019. NNL zet daarbij in op SD 1.i “Het versterken van de onderzoeks- en innovatie-capaciteit en invoering van geavanceerde technologieën” omdat er in NNL nog veel winst te halen is in het benutten van de innovatiekracht die regio in potentie heeft. De groep ondernemers die in NNL succesvol innoveren is in NNL relatief klein. Om als regio innovatiever te worden is het nodig om de pool van innovatieve bedrijven te vergroten. Veel NNL-se ondernemers zetten de stap naar vernieuwing (hieronder verstaan we ook verduurzaming en digitalisering) en innovatie nu nog niet, of halen er niet het maximale uit. Een belangrijke factor is het innovatieklimaat. Dat is niet verleidelijk en overzichtelijk genoeg om kansen te zien en verbindingen tot stand te brengen. Partijen maken daardoor onvoldoende gebruik van elkaars kennis en mogelijkheden. Via deze doelstelling kan worden ingespeeld op de investeringsbehoeftes van het mkb om kansen binnen de vier transities te realiseren en kan worden geïnvesteerd in het versterken van het innovatie ecosysteem en randvoorwaarden: innovatieve mkb'ers verder helpen en de aantal mkb'ers dat succesvol innoveert vergroten. Dit doen door de aandacht zowel te richten op de mkb ér zelf, als op factoren die conditioneel zijn voor het succes van de mkb'er. Deze doelstelling sluit direct aan bij de inhoud van de RIS3. In de RIS3 zijn vier transities benoemd die gebaseerd zijn op de bestaande competenties van NNL en die in deze regio kunnen leiden tot nieuwe innovaties en specialisaties. SD1.i is gericht op de innovatiekansen rond de transities ‘gezondheid’ en ‘digitaal’ en crossovers met de transities ‘circulair’ en ‘energie’.
1	<i>1.iv</i> <i>Het ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap</i>	Het investeren in menselijk kapitaal en ondernemerschapsvaardigheden middels SD1.iv “Het ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap” is cruciaal voor een innovatieve regio. Het HESS onderzoek (o.a.) laat zien dat dit in NNL een urgent vraagstuk is en dat de kennisinstellingen hier een belangrijke rol in kunnen vervullen voor het mkb, maar dat dit wel bepaalde

		stimulansen vraagt. Via deze EFRO doelstelling kan hierin worden geïnvesteerd. De reden waarom NNL inzet op deze specifieke doelstelling heeft enerzijds te maken met de karakteristieken van NNL en anderzijds met de uitdagingen die op NNL afkomen, waaronder de toenemende mismatch' tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het ontbreken van de juiste 'skills'. De aanwezigheid van passende vaardigheden voor vernieuwing en slimme specialisatie is een belangrijke voorwaarde voor het (kunnen) benutten van ontwikkelkansen rond de transities. Investeren in human capital en ondernemerschap is in de RIS3 aangemerkt als een essentiële (rand)voorwaarde om de kansen die voorkomen uit de transities, te kunnen benutten. Het gaat onder meer over vaardigheden om nieuwe vormen van kennis te verbinden en toe te passen. Het realiseren van de kansen die voortkomen uit de genoemde transities vragen specifieke vaardigheden van ondernemers en medewerkers zoals initiatief nemen, experimenteren en over grenzen heen denken en samenwerken.
2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer	<i>2.ii</i> <i>Het bevorderen van hernieuwbare energiebronnen</i>	Beleidsdoelstelling 2 biedt NNL de mogelijkheid om structureel en op grotere schaal dan NNL zelf bij te dragen aan de Europese en NL doelstellingen op het vlak van energie en circulaire economie, en de kansen voor de regio te benutten die voortvloeien uit de transities van fossiel naar duurzaam en van lineair naar circulair. Op basis van de RIS3 wordt via deze specifieke doelstelling geïnvesteerd in vernieuwing en innovatie en niet enkel ingezet op directe CO2 reductie. Innovatie is nodig zowel gezien de ontoereikendheid van bestaande technologieën als de specifieke kenmerken van NNL die in H1 meer in detail uiteen zijn gezet. De drie specifieke doelstellingen bij beleidsdoelstelling 2 hangen nauw met elkaar samen en zijn alle drie noodzakelijk om invulling te kunnen geven aan de investerings- en transitieopgave in NNL zoals in H1 geschetst. Er is in NNL behoefte aan productie van duurzame energie die weinig ruimte vraagt en goed aansluit bij de ruimtelijke structuur van de regio. EFRO-geld wordt binnen deze specifieke doelstelling gebruikt voor projecten die bijdragen aan het realiseren van de voor NNL geïdentificeerde kansen in innovatie en specialisatie op het gebied van windenergie, aquathermie, aardwarmte, restwarmte, groengasproductie en nieuwe technieken rond het duurzaam opwekken van energie. Met EFRO kan worden ingezet op faciliteiten voor en activiteiten gericht op toepassingsgerichte kennisontwikkeling en onderzoek, en het ontwikkelen, testen en implementeren van nieuwe producten, diensten, processen, markten en manieren van werken.

		Het gaat daar waar mogelijk, om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties. In de uitvoering wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii, SD 2.iii en SD 2.vi. Er wordt ook ruimte geboden aan projecten die acties binnen deze doelstellingen combineren.
2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer	<i>2.iii</i> 'Ontwikkeling van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau'	NNL heeft relatief veel landbouw-gerelateerde organische stoffen (biomassa), water en aardwarmtebronnen, en mede door de gaswinning een sterk ontwikkelde energie infrastructuur en gerelateerde kennis en kunde. De bestaande energie-infrastructuur kan na aanpassingen worden ingezet voor het transporteren van de opslag van nieuwe energiedragers, zoals waterstof. Tegelijkertijd is er door perifere ligging van energielocaties en congestie op het elektriciteitsnet een grote behoefte aan en noodzaak voor innovatieve oplossingen voor buffering en opslag van energie en innovatie in energiesystemen. Om aan deze investeringsbehoeften tegemoet te komen is vernieuwing en innovatie nodig, die NNL dan in staat stelt om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen en doelstellingen op het vlak van duurzame energie en circulariteit die in 2030 en 2050 moeten worden behaald. Gezien onze opgave en de RIS3 is de inzet op innovatie logischer dan enkel inzet op directe Co2 reductie op basis van bestaande technologieën. De inzet binnen deze SD is gericht op slimme energiesystemen via innovatieprojecten. Met EFRO kan worden geïnvesteerd in faciliteiten voor en activiteiten gericht op toepassingsgerichte kennisontwikkeling en onderzoek, en het ontwikkelen, testen en implementeren van nieuwe producten, diensten, processen, markten en manieren van werken. Het gaat daar waar mogelijk om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties. In de uitvoering wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii, SD 2.iii en SD 2.vi. Er wordt ook ruimte geboden aan projecten die acties binnen deze doelstellingen combineren.
2 Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire	<i>2.vi</i> <i>Het bevorderen van de overgang naar een circulaire economie</i>	In de RIS3 is uiteengezet dat NNL niet alleen een bijdrage kan leveren aan de transitie naar een 'circulaire economie', maar dat de transitie ook grote kansen biedt. Kansen voor NNL worden onder andere genoemd op het gebied van groene chemie, watertechnologie, milieutechnologie, voedselchemie en duurzame energie. Ook de opgave naar circulariteit in de bouw, landbouw en mobiliteit bieden kansen. NNL zet in op innovaties gericht op het verduurzamen en opschalen van industriële processen, markten en ketens om de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen én de

economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer		uitstoot van broeikasgassen te verminderen. We willen reststromen en groene grondstoffen (zoals suikers) via chemische en biologische processen verwerken tot plastics. Hiermee dragen we bij aan reductie van CO2 en andere broeikasgassen, stimuleren we innovatie in het mkb en ontwikkelen we de specialisaties van de Chemport-regio steeds verder. Het Rijksbrede programma Nederland Circulair heeft 50% minder grondstoffengebruik in 2030 als doel gesteld. Met de inzet van bestaande technologie blijft deze doelstelling buiten bereik. In dat licht, en gezien de specifieke uitdagingen van NNL, is innovatie en vernieuwing noodzakelijk. Via deze specifieke doelstelling richten we ons op het benutten van kansen die voortkomen uit transitie naar een circulaire economie in het licht van de bovengenoemde langere termijn doelen. Met EFRO kan worden ingezet op faciliteiten voor en activiteiten gericht op toepassingsgerichte kennisontwikkeling en onderzoek, en het ontwikkelen, testen en implementeren van nieuwe producten, diensten, processen, markten en manieren van werken. Het gaat daar waar mogelijk, om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties. In de uitvoering wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii, SD 2.iii en SD 2.vi. Er wordt ook ruimte geboden aan projecten die acties binnen deze doelstellingen combineren.

2. Prioriteiten, uitgezonderd technische bijstand

Tabel 1 T: programmastructuur						
ID	Titel [300]	TA	Grondslag voor berekening	Fonds	Categorie ondersteunde regio	Gerelateerde specifieke doelstelling
1	Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie	Nee		EFRO	Meer ontwikkeld	SD1.i
1	Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie	Nee		EFRO	Meer ontwikkeld	SD1.iv
2	Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en de circulaire economie	Nee		EFRO	Meer ontwikkeld	SD2.ii

2	Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en de circulaire economie	Nee		EFRO	Meer ontwikkeld	SD2.iii
2	Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en de circulaire economie	Nee		EFRO	Meer ontwikkeld	SD2.vi
5	Prioriteit technische bijstand	Ja		EFRO	Meer ontwikkeld	n.v.t.

2.1 Titel van de prioriteit

1 - Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie

2.1.1. Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei)

SD1.i - Het versterken van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en de invoering van geavanceerde technologieën

2.1.1.1 Steunverlening van de fondsen

Soorten acties

Deze SD zet de drie actiegebieden in dit programma om in drie soorten acties.

Actie 1) Investeren in faciliteiten voor en activiteiten gericht op toepassingsgerichte kennisontwikkeling en onderzoek, en het ontwikkelen, testen en implementeren van nieuwe producten, diensten, processen, markten en manieren van werken, die nodig zijn om innovatiekansen rond de transitie te benutten

Deze actie is gericht op het stimuleren van initiatieven van mkb's en consortia, die inspelen op innovatiekansen rond de transitie. Het gaat hierbij om de transitie 'gezondheid' en 'digitaal' en crossovers van deze twee transitie met de transitie 'circulair' en 'energie' (initiatieven die meerdere transitie verbinden).. In hoofdlijnen onderscheiden we hierbij twee soorten interventies:

- **Ontwikkeling waardenketens, verdienmodellen en ecosystemen rond kansen.** Het gaat hier om innovatieprojecten van consortia. Met EFRO willen we deze consortia, die vanuit een integrale visie werken aan het benutten van kansen die de transitie bieden, ondersteunen bij het creëren van de ontbrekende schakels in die visie. Het gaat hierbij om initiatieven met een meer dan gemiddelde omvang, die we primair via specifieke uitvragen willen bedienen. Naast 'usual suspects' willen we binnen deze categorie ook aan de transitie gekoppelde innovatieprojecten bedienen, die ontstaan vanuit onverwachte hoek .
- **Mkb-valorisatieprojecten** Het gaat hierbij om, doorgaans kleinere, valorisatieprojecten van mkb'ers hoog op de ladder', individueel of in samenwerking, '. Hier zien we nadrukkelijk een verbinding met testfaciliteiten rond kenniscentra.

Actie 2) Activiteiten gericht op versterking van het innovatie-ecosysteem door het verbeteren van (netwerk)verbindingen en dynamiek tussen innovatieprojecten, netwerken, kennisinstellingen en ondernemingen. Hierbij wordt ingezet op:

- **Initiatieven met ecosysteemverbetering als hoofddoel**, gericht op het verbeteren van verbindingen tussen partijen en thema's. Bijvoorbeeld: een project dat faciliteert dat mkb'ers die aan vergelijkbare thema's werken met elkaar in contact komen. Of: een pilot

waarbij mkb (bijv. met een kennisinstelling) een business model ontwikkelt gericht op samenwerking aan een gezamenlijk doel.

- **Versterken en inzetten van C-EDP middels:**
  - pilots rond 'discoveries', waarbij mkb en andere relevante partijen samen een structuur creëren om een 'lead' op te werken tot een samenhangende activiteit;
  - concrete experimenten waarbij nieuwe manieren van werken worden ontwikkeld en getest om bijvoorbeeld mkb'ers onderling, of met kennisinstellingen te verbinden, of mkb'ers te prikkelen koppelingen te maken tussen economische en maatschappelijke doelstellingen. faciliteren van het C-EDP proces, platforms en organisatie waarin de doelgroep wordt getriggerd en gefaciliteerd om opbrengsten te vertalen naar concrete initiatieven.

Actie 3) Versterking van de randvoorwaarden die nodig zijn om mkb'ers en consortia in staat te stellen kansen te benutten die voortkomen uit de transities.

Innovatief ondernemerschap: activiteiten gericht op het opklimmen van mkb'ers op de innovatiecompetentieladder. De inzet focust op de innovativiteit van de onderneming zelf en berust op drie principes:

1. **Doelgroepdifferentiatie:** 'laag op de ladder' is het instrumentarium voor mkb laagdrempelig en verleidelijk (bijvoorbeeld vouchers). Hoog op de ladder kan het instrumentarium complexer zijn, met hogere eisen (bijvoorbeeld aan samenwerking of kennisdeling) en ondersteuning
2. **Ketenaanpak:** het pad naar een innovatiever mkb is complex en doorgaans lang. Om een continu 'klimproces' in gang te zetten, is continuïteit en samenhang in het ondersteuningsaanbod noodzakelijk. Achterliggend principe is dat mkb niet alleen directe ondersteuning wordt geboden voor de behoefte op dat moment, maar dat er een verbinding wordt gelegd met een volgende stap en de behoefte die daaruit volgt.
3. **Ondersteuning dicht bij de doelgroep:** samenwerking in de ondersteuningsketen en positionering van de ondersteuning dichtbij de netwerken en (intermediaire) organisaties die met mkb werken is van groot belang.

Vergroening en digitalisering vormen een integraal onderdeel van de ladder. Een innovatief en toekomstbestendig mkb is voor ons per definitie groen en digitaal. Dit betekent dat in onze perceptie van 'de ladder' nadrukkelijk de 'vergroenings- en digitaliseringsladder' zijn inbegrepen. Om de aanwas en pool van succesvolle nieuwe innovatieve ondernemingen te vergroten zien wij voor EFRO ook een rol bij het op systeemniveau versterken van de startupdynamiek.

Grensoverschrijdende samenwerking: activiteiten beogen het eigen ecosysteem beter te verbinden aan de ecosystemen van andere regio's in binnen- en buitenland. De instrumentenmix zet in op inbreng van kennis en competenties van buiten de regio die essentieel zijn om kansen in de eigen regio te verzilveren en het mkb te stimuleren mogelijkheden die partijen in andere regio's hierbij bieden, beter te benutten. Mogelijke soorten interventies zijn:

- Het faciliteren van ophalen van kennis en competenties van buiten de regio die essentieel zijn om kansen in de eigen regio te verzilveren.
- Mkb stimuleren mogelijkheden die partijen in andere regio's hierbij bieden beter te benutten.

Digitalisering: activiteiten beogen de digitale faciliteiten en digitale skills te versterken die nodig (randvoorwaardelijk) zijn voor het nastreven van innovatie en voor een goed functionerend innovatie ecosysteem. Mogelijke soorten interventies zijn:

- Ondersteunen van digitale innovatiehubs in brede zin die bijdragen aan het opklimmen van mkb'ers op de 'digitaliseringsladder', verbindingen en openheid in het innovatie-ecosysteem.

- Het stimuleren van projecten en (organisatieontwikkelings)programma's gericht op digitalisering en disruptieve technologieën gekoppeld aan innovatie, waarbij mkb de expertise kan vergroten en vernieuwing op dit vlak kan inbedden in de organisatie.

Belangrijkste doelgroepen

Het regionale mkb is de belangrijkste doelgroep. Kennis- en onderwijsinstellingen op WO, HBO en MBO niveau zijn eveneens een belangrijke doelgroep. Het programma zet in op projecten waarin mkb'ers en kennisinstellingen samen optrekken. Wij zien ook een rol voor partijen in het maatschappelijk middenveld. De instrumenten worden zo ingericht in dat zowel 'usual' als 'unusual suspects' betrokken worden.

Acties die gelijkheid, inclusie en non-discriminatie waarborgen

Wij nemen bij de uitvoering alle geldende wetgeving betreffende gelijkheid, inclusie en non-discriminatie in acht, waaronder art. 3 en 5 VEU en 10 VWEU; het Handvest van de grondrechten; de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in overeenstemming met artikel 9; en Europese wetgeving tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. Door hier in de vertaling van de programma-inhoud naar het instrumentarium, de selectiecriteria, de projectselectie en de governance expliciet aandacht aan te besteden zorgen wij ervoor dat deze beginselen doorwerking hebben.

Beoogde specifieke grondgebieden, incl. gebruik van territoriale instrumenten

Territoriale instrumenten zijn niet voorzien.

Interregionale en transnationale acties

Voor een sterk NNL is het van belang om grensoverschrijdende samenwerking met andere (EU) regio's een duidelijke plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven waaronder EFRO. Binnen dit programma is het dan ook mogelijk om interregionaal en in transnationaal verband samen te werken en ontbrekende kennis, netwerken of partijen buiten de regio in te zetten om bepaalde kansen voor NNL te benutten. Een belangrijke randvoorwaarde voor interregionaal/transnationaal samenwerken is toegang tot interregionale en transnationale netwerken voor NNLse partners. NNL is actief betrokken bij verschillende Europese netwerken, zoals innovatienetwerk ERRIN voor Europese regio's en het S3 platform (o.a. Water Smart Territories, Waterstof en Energietransitie), waarbinnen NNL bijv. samenwerkt met Normandier (FR), Aragón (SP) en Centre-Val de Loire (FR). Ook richt NNL zich op grensoverschrijdende samenwerking met Duitse deelstaten zoals Nedersaksen, waarbij in het kader van Interreg A o.a. bestaande netwerken in kaart zijn gebracht.

Gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen ingezet in de vorm van subsidie. De geïdentificeerde tekortkomingen van de markt op het gebied van innovatie binnen het mkb in NNL (en relatieve achterstand van NNL op dit vlak) vragen om aanvullende middelen voor innovatiebevordering. Subsidies voorzien in de investeringsbehoeften op het vlak van technologische, financiële en juridische risico's bij ontwikkeling, demonstratie en opschaling van innovatie. Indien uit kapitaalmarktonderzoek gedurende de looptijd van het programma blijkt dat er ook behoefte is aan andere instrumenten, kan dit leiden tot een programmawijzigingsvoorstel.

2.1.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	30	352
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	88	1.035
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	12	136
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	34	401
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO04	Ondernemingen met niet-financiële steun*	Aantal ondernemingen	18	216
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	RCO04	Ondernemingen met niet-financiële steun*	Aantal ondernemingen	54	634
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	1	17
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	4	50
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	PS03	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de digitale transitie	Aantal trajecten	2	21
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	PS03	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan	Aantal trajecten	5	61

					de digitale transitie			
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	PS 04	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de gezondheidstransitie	Aantal trajecten	1	16
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	PS 04	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de gezondheidstransitie	Aantal trajecten	4	46
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	PS 05	Aantal samenwerkingen gericht op de verbetering van het innovatie-ecosysteem	Aantal samenwerkingen	4	46
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	PS 05	Aantal samenwerkingen gericht op de verbetering van het innovatie-ecosysteem	Aantal samenwerkingen	12	135

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio Categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meet Eenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentie jaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
1	1.i	EFRO	Meer ontwikkeld	RC 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)	EUR	0		13.752.901	MOP*	
1	1.i	EFRO	Overgangsregio	RC 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)	EUR	0		26.501.161	MOP*	

1	1.i	EFR O	Meer ontwik keld	RC R 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren	Aantal ondern eminge n	0		31	MOP*	
1	1.i	EFR O	Overga ngsregi o	RC R 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren	Aantal ondern eminge n	0		91	MOP*	
1	1.i	EFR O	Meer ontwik keld	RC R 04	Kmo's die innovatie op het gebied van marketing of bedrijfsorganisatie introduceren	Aantal ondern eminge n	0		239	MOP*	
1	1.i	EFR O	Overga ngsregi o	RC R 04	Kmo's die innovatie op het gebied van marketing of bedrijfsorganisatie introduceren	Aantal ondern eminge n	0		702	MOP*	
1	1.i	EFR O	Meer ontwik keld	RC R 05	Kmo's die intern innoveren	Aantal ondern eminge n	0		235	MOP*	
1	1.i	EFR O	Overga ngsregi o	RC R 05	Kmo's die intern innoveren	Aantal ondern eminge n	0		692	MOP*	

*MOP = Monitoring OP

1.1.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	008 Onderzoek en innovatie in kleine en middelgrote ondernemingen, waaronder netwerkactiviteiten	2.085.950
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	008 Onderzoek en innovatie in kleine en middelgrote ondernemingen, waaronder netwerkactiviteiten	6.129.630
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	010 Digitalisering van kleine en middelgrote ondernemingen (met inbegrip van e-commerce, e-business en genetwerkte bedrijfsprocessen, digitale innovatiehubs, levende laboratoria, internetondernemers en startende ondernemingen op het gebied van ICT, b2b)	1.854.180
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	010 Digitalisering van kleine en middelgrote ondernemingen (met inbegrip van e-commerce, e-business en genetwerkte bedrijfsprocessen,	5.448.560

				digitale innovatiehubs, levende laboratoria, internetondernemers en startende ondernemingen op het gebied van ICT, b2b	
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	015 Bedrijfsontwikkeling en internationalisering van kmo's	4.264.610
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	015 Bedrijfsontwikkeling en internationalisering van kmo's	12.531.680
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	016 Ontwikkeling van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap	231.770
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	016 Ontwikkeling van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap	681.070
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	019 Ondersteuning van innovatieclusters en bedrijvennetwerken die voornamelijk ten goede komen aan kmo's	4.867.210
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	019 Ondersteuning van innovatieclusters en bedrijvennetwerken die voornamelijk ten goede komen aan kmo's	14.302.460
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	021 Technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen, onderzoekscentra en instellingen voor hoger onderwijs	1.390.630
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	021 Technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen, onderzoekscentra en instellingen voor hoger onderwijs	4.086.420
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	996.620
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	2.928.600
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	023 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de circulaire economie	996.620
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	023 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de circulaire economie	2.928.600

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	01 (subsidie)	16.687.573
1	EFRO	Overgangsregio's	1.i	01 (subsidie)	49.036.985

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.i	48 Geen territoriale toespitsing	16.687.573
1	EFRO	Overgangsregio	1.i	48 Geen territoriale toespitsing	49.036.985

2.1 Titel van de prioriteit

1 - Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie

2.1.1. Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei)

SD1.iv - Het ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap

2.1.2.1 Steunverlening van de fondsen*Soorten acties*

Ofschoon de inzet op 'human capital' wordt gepleegd vanuit een afzonderlijke specifieke doelstelling, is dit zoals in hoofdstuk 1 is uiteengezet een integraal onderdeel van de interventielogica van dit programma, in nauwe samenhang met de andere doelstellingen in het programma.

Acties richten zich op de ontwikkeling van human capital om zodoende beter in staat te zijn om op verschillende niveaus effectief samen te werken aan innovatievraagstukken. Dit betekent inzet op het verbeteren van vaardigheden voor het leggen van verbanden, het samenwerken over grenzen van landen, instituten, clusters en sectoren heen en het combineren en toepassen van verschillende vormen van kennis, creativiteit, flexibiliteit en toepassingsvaardigheden.

De inzet op human capital ontwikkeling wordt uitgewerkt in verschillende soorten acties:

- Problemen/uitdagingen rond innovatie in het mkb oplossen via de inzet van studenten (MBO/HBO/WO) bij bedrijven. Het mes snijdt aan twee kanten: bedrijven halen kennis in huis en studenten doen in praktijksituaties op een actieve manier ervaring op;
- Stimulering van human capital-ontwikkeling in het mkb die op alle niveaus tot de competenties leidt die nodig zijn voor innovatie. Daarbij gaat het niet alleen om kennis op zich, maar capaciteit om deze kennis te verbinden en toe te passen, creativiteit en flexibiliteit. Daarvoor is zowel het stimuleren van samenwerking om tot een gezamenlijk en regionaal langetermijnperspectief op human-capitalontwikkeling te komen van belang, als het ondernemen van gezamenlijke initiatieven en experimenten als onderdeel van de geïntegreerde aanpak rond innovatief ondernemerschap;
- Stimulering van laagdrempelige initiatieven en faciliteiten die interacties tussen het mkb en kennis- en onderzoeksinstituten bevorderen. Enerzijds via experticeentra voor leven lang leren, innovatiehubs en andere kennisapplicatie-omgevingen. Anderzijds door inzet van lectoren en practoren, die tevens een rol kunnen spelen in het C-EDP.

Belangrijkste doelgroepen

Het regionale mkb is de belangrijkste doelgroep. Kennis- en onderwijsinstellingen op WO, HBO en MBO niveau zijn eveneens een belangrijke doelgroep. Het programma biedt nadrukkelijk ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin mkb en kennis- en onderwijsinstellingen samen optrekken. Ook partijen in het maatschappelijk middenveld kunnen in consortia meedoen.

Wij richten de instrumenten zo in dat naast 'usual' ook 'unusual suspects' betrokken worden bij het programma.

Acties die gelijkheid, inclusie en non-discriminatie waarborgen

Wij nemen bij de uitvoering alle geldende wetgeving betreffende gelijkheid, inclusie en non-discriminatie in acht, waaronder art. 3 en 5 VEU en 10 VWEU; het Handvest van de grondrechten; de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in overeenstemming met artikel 9; en Europese wetgeving tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. Door hier in de vertaling van de programma-inhoud naar het instrumentarium, de selectiecriteria, de projectselectie en de governance expliciet aandacht aan te besteden zorgen wij ervoor dat deze beginselen doorwerking hebben.

Beoogde specifieke grondgebieden, incl. gebruik van territoriale instrumenten

Territoriale instrumenten zijn niet voorzien.

Interregionale en transnationale acties

Voor een sterk NNL is het van belang om grensoverschrijdende samenwerking met andere (EU) regio's een duidelijke plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven waaronder EFRO. Binnen dit programma is het dan ook mogelijk om interregionaal en in transnationaal verband samen te werken en ontbrekende kennis, netwerken of partijen buiten de regio in te zetten om bepaalde kansen voor NNL te benutten. Een belangrijke randvoorwaarde voor interregionaal/transnationaal samenwerken is toegang tot interregionale en transnationale netwerken voor NNLse partners. NNL is actief betrokken bij verschillende Europese netwerken, zoals innovatienetwerk ERRIN voor Europese regio's en het S3 platform (o.a. Water Smart Territories, Waterstof en Energietransitie), waarbinnen NNL bijv. samenwerkt met Normandier (FR), Aragón (SP) en Centre-Val de Loire (FR). Ook richt NNL zich op grensoverschrijdende samenwerking met Duitse deelstaten zoals Niedersachsen, waarbij in het kader van Interreg A o.a. bestaande netwerken in kaart zijn gebracht.

Gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen ingezet in de vorm van subsidie. De geïdentificeerde tekortkomingen van de markt op het gebied van innovatie binnen het mkb in NNL (en relatieve achterstand van NNL op dit vlak) en specifiek met het oog op de randvoorwaarde human capital, kan worden aangepakt met de inzet van subsidies. In deze specifieke doelstelling is de inzet van financieringsinstrumenten niet aan de orde.

2.1.2.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fond	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	3	38
1	1.iv	EFRO	Overgangsregio	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	10	114

1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 04	Ondernemingen met niet-financiële steun	Aantal ondernemingen	3	38
1	1.iv	EFRO	Overgangsregio	RC O 04	Ondernemingen met niet-financiële steun	Aantal ondernemingen	10	114
1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 16	Belanghebbenden die deelnemen aan een ondernemingsgezin ontdekkingsproces (EPD)	Aantal belanghebbenden	2	28
1	1.iv	EFRO	Overgangsregio's	RC O 16	Belanghebbenden die deelnemen aan een ondernemingsgezin ontdekkingsproces (EPD)	Aantal belanghebbenden	7	86
1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 101	Kmo's die investeren in de ontwikkeling van vaardigheden	Aantal KMO's	3	38
1	1.iv	EFRO	Overgangsregio's	RC O 101	Kmo's die investeren in de ontwikkeling van vaardigheden	Aantal KMO's	10	114

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio Categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meet eenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR 97	Ondersteunende leerplaatsen in kmo's	Aantal leerplaatsen	0		76	MOP*	
1	1.iv	EFRO	Overgangsregio's	RCR 97	Ondersteunende leerplaatsen in kmo's	Aantal leerplaatsen	0		228	MOP*	
1	1.iv	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR 02	Particuliere investeringen voor gelijke	EUR	0		417.189	MOP*	

					delen als overheidss teun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*						
1	1.iv	EFR O	Overgangs regio	RCR 02	Particulier e investering en voor gelijke delen als overheidss teun (waarvan: subsidies, financiële instrument en)*	EUR	0		817.283	MOP*	

*MOP = Monitoring OP

2.1.2.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.iv	016 Ontwikkeling van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap	1.854.180
1	EFRO	Overgangsregio's	1.iv	016 Ontwikkeling van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap	5.448.560

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.iv	01 (subsidie)	1.854.175
1	EFRO	Overgangsregio's	1.iv	01 (subsidie)	5.448.554

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Meer ontwikkeld	1.iv	48 Geen territoriale toespitsing	1.854.175
1	EFRO	Overgangsregio	1.iv	48 Geen territoriale toespitsing	5.448.554

2.2 Titel van de prioriteit

2 - Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en een circulaire economie

2.2.1. Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei)

SD2.ii - Bevordering van hernieuwbare energie door investeringen in opwekkingscapaciteit

2.2.1.1 Steunverlening van de fondsen

Soorten acties

De aardbevingen als gevolg van de aardgaswinning hebben geleid tot het besluit om de gaswinning in Groningen te stoppen. Met het 'dichtdraaien van aardgaskraan' kent NNL een grote, specifieke uitdaging op het gebied van energietransitie. In samenhang met andere Europese, nationale en regionale fondsen wordt ingezet op het verlichten van de negatieve gevolgen van de transitie en het zoeken naar kansen die tot nieuwe specialisaties kunnen uitgroeien.

NNL heeft een uitstekende uitgangspositie om kansen die voortkomen uit de transitie naar duurzame energie te vinden en te verzilveren. Ruimtelijk gezien, maar ook infrastructureel en qua kennis en ervaring. NNL ligt direct aan zee en is naar Nederlandse maatstaven relatief dunbevolkt en onbebouwd. NNL is mede daarom een grote producent van duurzame energie uit wind en zon en een knooppunt van energie infrastructuur uit binnen- en buitenland. Dat laat onverlet dat alle ruimte planologisch reeds een functie heeft. Ruimte voor de productie van hernieuwbare energie gaat dus ten koste van ruimte voor andere functies. Ruimte is daarmee net als in de rest van Nederland met andere woorden een schaars goed. Er is dus behoefte aan productie van duurzame energie die ofwel weinig ruimte vraagt, dan wel goed aansluit bij de ruimtelijke structuur van de regio.

NNL heeft relatief veel biomassa (organische stoffen uit de landbouw), water en aardwarmtebronnen. De energiesector vormt een belangrijk onderdeel van de ruimtelijk- en sociaaleconomische structuur van NNL. NNL heeft mede door de gaswinning een sterk ontwikkelde energie infrastructuur en daaraan gerelateerde kennis en kunde. NNL loopt voorop in de ontwikkeling van groene waterstofproductie, transport en toepassingen. Deze uitgangspositie geeft NNL specifieke kansen.

Er is in NNL kort samengevat dus behoefte aan nieuwe, innovatieve, bij NNL passende en veelal minder ruimte-vragende, vormen van duurzame energieproductie. Onze uitgangspositie geeft de regio een aantal comparatieve voordelen en daarmee kansen in relatie tot de energietransitie. De inzet binnen deze specifieke doelstelling is gericht op het benutten van die kansen. De productie van duurzame energie gaat veelal gepaard met maatschappelijk dynamiek rondom ruimtelijke inpassing, NIMBY en maatschappelijke betrokkenheid/eigendom. Ook hierin liggen innovatiekansen.

EFRO-geld kan binnen deze specifieke doelstelling worden gebruikt voor innovatieprojecten gericht op het benutten van kansen die voortkomen uit transitie naar hernieuwbare energie. In hoofdlijnen onderscheiden we hierbij twee soorten interventies:

Ontwikkeling waardenketens, verdienmodellen en ecosystemen.

Het gaat hier om innovatieprojecten van consortia gericht op het benutten kansen op het gebied van het opwekken van duurzame energie. Hierbij kan thematisch onder andere gedacht worden aan innovaties op het gebied van windenergie, aquathermie, aardwarmte, restwarmte, groengasproductie en nieuwe technieken rond het duurzaam opwekken van energie. Met EFRO willen we deze consortia, die vanuit een integrale visie werken aan het benutten van kansen, ondersteunen bij het creëren van de ontbrekende schakels in die visie. Het gaat hierbij om initiatieven met een meer dan gemiddelde omvang, die we primair via specifieke uitvragen willen bedienen. Naast 'usual suspects' willen we binnen deze categorie ook innovatieprojecten

bedienen, die ontstaan vanuit onverwachte hoek.

Mkb-valorisatieprojecten

Het gaat hierbij om, doorgaans kleinere, valorisatieprojecten van mkb'ers hoog op de 'ladder', individueel of in samenwerking, op het vlak van duurzame energie. Hier zien we nadrukkelijk een verbinding met testfaciliteiten rond kenniscentra.

Bij de valorisatie van innovaties gaat het , daar waar mogelijk, om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties.

In de uitvoering van het EFRO-programma wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii (hernieuwbare energie), SD 2.iii (slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau) en SD 2.vi (het bevorderen van de overgang naar een circulaire economie) en de transities in Beleidsdoelstelling 1. Initiatieven die acties binnen doelstellingen combineren krijgen specifieke aandacht.

Belangrijkste doelgroepen

Het regionale mkb dat actief is in of gerelateerd is aan de energietransitie, is de belangrijkste doelgroep. Kennis en onderwijsinstellingen op WO, HBO en MBO niveau zijn eveneens een belangrijke doelgroep. Het programma biedt nadrukkelijk ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin mkb en kennis- en onderwijsinstellingen samen optrekken. Ook partijen in het maatschappelijk middenveld kunnen in consortia meedoen. Wij richten de instrumenten zo in dat naast 'usual' ook 'unusual suspects' betrokken worden bij het programma.

Acties die gelijkheid, inclusie en non-discriminatie waarborgen

Wij nemen bij de uitvoering alle geldende wetgeving betreffende gelijkheid, inclusie en non-discriminatie in acht, waaronder art. 3 en 5 VEU en 10 VWEU; het Handvest van de grondrechten; de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in overeenstemming met artikel 9; en Europese wetgeving tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. Door hier in de vertaling van de programma-inhoud naar het instrumentarium, de selectiecriteria, de projectselectie en de governance expliciet aandacht aan te besteden zorgen wij ervoor dat deze beginselen doorwerking hebben.

Beoogde specifieke grondgebieden, incl. gebruik van territoriale instrumenten

Territoriale instrumenten zijn niet voorzien.

Interregionale en transnationale acties

Voor een sterk NNL is het van belang om grensoverschrijdende samenwerking met andere (EU) regio's een duidelijke plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven waaronder EFRO. Binnen dit programma is het dan ook mogelijk om interregionaal en in transnationaal verband samen te werken en ontbrekende kennis, netwerken of partijen buiten de regio in te zetten om bepaalde kansen voor NNL te benutten. Een belangrijke randvoorwaarde voor interregionaal/transnationaal samenwerken is toegang tot interregionale en transnationale netwerken voor NNLse partners. NNL is actief betrokken bij verschillende Europese netwerken, zoals innovatienetwerk ERRIN voor Europese regio's en het S3 platform (o.a. Water Smart Territories, Waterstof en Energietransitie) , waarbinnen NNL bijv. samenwerkt met Normandier (FR), Aragón (SP) en Centre-Val de Loire (FR). Ook richt NNL zich op grensoverschrijdende samenwerking met Duitse deelstaten zoals Nedersaksen, waarbij in het kader van Interreg A o.a. bestaande netwerken in kaart zijn gebracht.

Gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen ingezet in de vorm van subsidie. De geïdentificeerde tekortkomingen van de markt op het gebied van de transitie naar en productie van duurzame energie in NNL (en relatieve achterstand van NNL op dit vlak) vragen om aanvullende middelen

voor innovatiebevordering. Subsidies voorzien in de investeringsbehoeften op het vlak van technologische, financiële en juridische risico's bij ontwikkeling, demonstratie en opschaling van innovatie. Indien uit kapitaalmarktonderzoek gedurende de looptijd van het programma blijkt dat er ook behoefte is aan andere instrumenten, kan dit leiden tot een programmawijzigingsvoorstel.

2.2.1.2 Indicatoren

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	1	12
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	3	38
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	1	12
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	3	38
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstituten	Aantal ondernemingen	1	13
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstituten	Aantal ondernemingen	3	42
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	PS02	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de energietransitie	Aantal trajecten	1	12
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	PS02	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de energietransitie	Aantal trajecten	3	38
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO97	Aantal ondersteunende energiegemeenschappen	Aantal projecten	-	1

					happen en hernieuwbare energiegemeenschappen					
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO 97	Aantal ondersteunende energiegemeenschappen en hernieuwbare energiegemeenschappen	Aantal projecten	-			4

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio Categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0		2.071.643	*MOP	
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0		4.024.146	*MOP	
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal ondernemingen	0		12	*MOP	
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal ondernemingen	0		38	*MOP	
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO 32	Hernieuwbare energie: met het netwerk verbonden capaciteit (operationeel)	MW	0		1	*MOP	
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO 32	Hernieuwbare energie: met het netwerk verbonden	MW	0		2	*MOP	

				capaciteit (operationeel)					

*MOP = Monitoring OP

2.2.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.ii	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	2.622.330
2	EFRO	Overgangsregio	2.ii	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	7.705.810

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.ii	01 (subsidie)	2.622.333
2	EFRO	Overgangsregio's	2.ii	01 (subsidie)	7.705.812

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.ii	48 Geen territoriale toespitsing	2.622.333
2	EFRO	Overgangsregio	2.ii	48 Geen territoriale toespitsing	7.705.812

2.2 Titel van de prioriteit

2 - Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en een circulaire economie

2.2.1. Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei)

SD2.iii 'Ontwikkeling van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau'

2.2.1.1 Steunverlening van de fondsen

Soorten acties

Noord-Nederland heeft een uitstekende uitgangspositie op ruimtelijk en infrastructureel gebied en qua kennis en ervaring om de kansen die voortkomen uit de groene transitie te verzilveren, die zowel op SD2.ii en SD2.iii van toepassing zijn. Ruimtelijk – zoals ook onder SD2.ii genoemd – gaat dit om de ligging (aan zee) en NNL als relatief dunbevolkte en onbebouwde regio, groot producent van duurzame energie uit wind en zon en knooppunt van energie infrastructuur uit binnen- en buitenland. Tegelijkertijd heeft alle ruimte planologisch reeds een functie en is dus een

schaars goed. Er is dus behoefte aan productie van duurzame energie die ofwel weinig ruimte vraagt, dan wel goed aansluit bij de ruimtelijke structuur van onze regio. Zeer relevant voor deze specifieke doelstelling is dat NNL mede door de gaswinning een sterk ontwikkelde energieinfrastructuur en daaraan gerelateerde kennis en kunde heeft. NNL kan de bestaande energieinfrastructuur na aanpassingen inzetten voor het transporteren van de opslag van nieuwe energiedragers, zoals groene waterstof. Deze uitgangspositie geeft NNL specifieke kansen. Tegelijkertijd gaan nieuwe productielocaties van duurzame energie vaak gepaard met hoge aansluitkosten vanwege de perifere ligging van die energielocaties. Door congestie op het elektriciteitsnet is aansluiting soms überhaupt een issue. Er is in NNL een grote behoefte aan en noodzaak voor innovatie oplossingen voor buffering en opslag van energie en innovatie in energiesystemen. Mede daarom heeft NNL forse ambities op bijvoorbeeld het terrein van groene waterstof. Digitalisering is een belangrijke enabler voor het toekomstige, op hernieuwbare bronnen gebaseerde, energiesysteem met intelligente energienetwerken, het efficiënter benutten van bestaande infrastructuur en het mogelijk maken van nieuwe businessmodellen. O.a. sensoren, data en algoritmen worden steeds belangrijker in de energieproductie, distributie en dienstverlening, in het balanceren van vraag en aanbod en de administratieve afhandeling.

Ook in de energie-intensieve procesindustrie worden digitalisering, sensoren en data steeds belangrijker om zicht te krijgen op het energiegebruik in het productieproces en om besparingskansen te identificeren. Wij willen energie-intensieve bedrijven faciliteren om via dataverzameling en -interpretatie productieprocessen anders in te richten en zo energiebesparing en CO₂-reductie te versnellen. Dit doen we door het stimuleren van pilots waarbij er gebruik wordt gemaakt van blockchaintechnologie, data, peer to peer smart grids, cybersecurity, real time energy pricing, internet of things, Vehicle to Grid (V2G), etc.

De specifieke uitgangspositie van NNL geeft de regio een aantal comparatieve voordelen en daarmee kansen in relatie tot de energietransitie, onder andere in relatie tot digitalisering. De inzet binnen deze specifieke doelstelling is gericht op het benutten van die kansen. EFRO-geld kan binnen deze specifieke doelstelling worden gebruikt voor innovatieprojecten gericht op het benutten van kansen die voortkomen uit transitie naar hernieuwbare energie. In hoofdlijnen onderscheiden we hierbij twee soorten interventies:

Ontwikkeling waardenketens, verdienmodellen en ecosystemen.

Het gaat hier om innovatieprojecten van consortia gericht op het benutten kansen op het gebied van slimme energiesystemen. Hierbij kan thematisch onder andere gedacht worden aan innovaties op het gebied van buffering en opslag van energie en innovatie energiesystemen. Met EFRO willen we deze consortia, die vanuit een integrale visie werken aan het benutten van kansen, ondersteunen bij het creëren van de ontbrekende schakels in die visie. Het gaat hierbij om initiatieven met een meer dan gemiddelde omvang, die we primair via specifieke uitvragen willen bedienen. Naast 'usual suspects' willen we binnen deze categorie ook innovatieprojecten bedienen, die ontstaan vanuit onverwachte hoek.

Mkb-valorisatieprojecten

Het gaat hierbij om, doorgaans kleinere, valorisatieprojecten van mkb'ers hoog op de ladder', individueel of in samenwerking, op het vlak van slimme energiesystemen. Hier zien we nadrukkelijk een verbinding met testfaciliteiten rond kenniscentra. Bij de valorisatie van innovaties gaat het vooral om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties.

In de uitvoering van het EFRO-programma wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii (hernieuwbare energie), SD 2.iii (slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau) en SD 2.vi (het bevorderen van de overgang naar een circulaire economie) en de transities in Beleidsdoelstelling 1, in het bijzonder 'van analoog naar digitaal'. Initiatieven die acties binnen doelstellingen combineren krijgen specifieke aandacht.

Belangrijkste doelgroepen

Het regionale mkb dat actief is op het vlak van slimme energiesystemen en energie-opslag is de belangrijkste doelgroep. Kennis en onderwijsinstellingen op WO, HBO en MBO niveau zijn eveneens een belangrijke doelgroep. Het programma biedt nadrukkelijk ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin mkb en kennis- en onderwijsinstellingen samen optrekken. Ook partijen in het maatschappelijk middenveld kunnen in consortia meedoen. Wij richten de instrumenten zo in dat naast 'usual' ook 'unusual suspects' betrokken worden bij het programma.

Acties die gelijkheid, inclusie en non-discriminatie waarborgen

Wij nemen bij de uitvoering alle geldende wetgeving betreffende gelijkheid, inclusie en non-discriminatie in acht, waaronder art. 3 en 5 VEU en 10 VWEU; het Handvest van de grondrechten; de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in overeenstemming met artikel 9; en Europese wetgeving tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. Door hier in de vertaling van de programma-inhoud naar het instrumentarium, de selectiecriteria, de projectselectie en de governance expliciet aandacht aan te besteden zorgen wij ervoor dat deze beginselen doorwerking hebben.

Beoogde specifieke grondgebieden, incl. gebruik van territoriale instrumenten

Territoriale instrumenten zijn niet voorzien.

Interregionale en transnationale acties

Voor een sterk NNL is het van belang om grensoverschrijdende samenwerking met andere (EU) regio's een duidelijke plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven waaronder EFRO. Binnen dit programma is het dan ook mogelijk om interregionaal en in transnationaal verband samen te werken en ontbrekende kennis, netwerken of partijen buiten de regio in te zetten om bepaalde kansen voor NNL te benutten. Een belangrijke randvoorwaarde voor interregionaal/transnationaal samenwerken is toegang tot interregionale en transnationale netwerken voor NNLse partners. NNL is actief betrokken bij verschillende Europese netwerken, zoals innovatienetwerk ERRIN voor Europese regio's en het S3 platform (o.a. Water Smart Territories, Waterstof en Energietransitie), waarbinnen NNL bijv. samenwerkt met Normandier (FR), Aragón (SP) en Centre-Val de Loire (FR). Ook richt NNL zich op grensoverschrijdende samenwerking met Duitse deelstaten zoals Nedersachsen, waarbij in het kader van Interreg A o.a. bestaande netwerken in kaart zijn gebracht.

Gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen ingezet in de vorm van subsidie. De geïdentificeerde tekortkomingen van de markt op het gebied van slimme energiesystemen en energie-opslag in NNL vragen om aanvullende middelen voor innovatiebevordering. Subsidies voorzien in de investeringsbehoeften op het vlak van technologische, financiële en juridische risico's bij ontwikkeling, demonstratie en opschaling van innovatie. Indien uit kapitaalmarktonderzoek gedurende de looptijd van het programma blijkt dat er ook behoefte is aan andere instrumenten, kan dit leiden tot een programmawijzigingsvoorstel.

2.2.1.2 Indicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)

2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	1	12
2	2.iii	EFRO	Overgangsregio	RC O 01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	3	38
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	1	12
2	2.iii	EFRO	Overgangsregio	RC O 02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	3	38
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	1	13
2	2.iii	EFRO	Overgangsregio	RC O 10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	3	42
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	PS O 02	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de energietransitie	Aantal trajecten	1	12
2	2.iii	EFRO	Overgangsregio	PS O 02	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de energietransitie	Aantal trajecten	3	38
2	2.iii	EFRO	Meer ontwikkeld	RC O 23	Digitale beheerssystemen voor slimme netwerken	Aantal systemen	-	1
2	2.iii	EFRO	Overgangsregio	RC O 23	Digitale beheerssystemen voor slimme netwerken	Aantal systemen	-	4

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio Categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]

2	2.iii	EFR O	Meer ontwik keld	RC 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0	2021	2.071. 643	*MOP	
2	2.iii	EFR O	Overga ngsregi o	RC 02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun(waar van: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0	2021	4.024. 146	*MOP	
2	2.iii	EFR O	Meer ontwik keld	RC 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal	0	2021	12	*MOP	
2	2.iii	EFR O	Overga ngsregi o	RC 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal	0	2021	38	*MOP	
2	2.iii	EFR O	Meer ontwik keld	RC 34	Uitrol van projecten voor slimme netwerken	Aantal	0	2021	3	*MOP	
2	2.iii	EFR O	Overga ngsregi o	RC 34	Uitrol van projecten voor slimme netwerken	Aantal	0	2021	9	*MOP	

*MOP = Monitoring OP

2.2.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.iii	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	1.311.170
2	EFRO	Overgangsregio	2.iii	022 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de koolstofarme economie, weerbaarheid tegen en aanpassing aan klimaatverandering	3.852.900
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.iii	033 Slimme energiedistributiesystemen op een laag en gemiddeld spanningsniveau (met inbegrip van	1.311.170

				slimme netwerken en ICT-systemen) en de daarmee verbonden opslag	
2	EFRO	Overgangsregio	2.iii	033 Slimme energiedistributiesystemen op een laag en gemiddeld spanningsniveau (met inbegrip van slimme netwerken en ICT-systemen) en de daarmee verbonden opslag	3.852.900

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.iii	01 (subsidie)	2.622.333
2	EFRO	Overgangsregio's	2.iii	01 (subsidie)	7.705.812

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.iii	48 Geen territoriale toespitsing	2.622.333
2	EFRO	Overgangsregio	2.iii	48 Geen territoriale toespitsing	7.705.812

2.2 Titel van de prioriteit

2 - Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie en een circulaire economie

2.2.2. Specifieke doelstelling

SD2.vi Het bevorderen van de overgang naar een circulaire economie

2.2.2.1 Steunverlening van de fondsen

Soorten acties

In NNL is een groot besef aanwezig dat onze samenleving draait op wat de aarde ons geeft: we gebruiken de grondstoffen voor bijvoorbeeld voedsel, onderdak, warmte, kleding, elektrische apparaten en mobiliteit. Om ook in de toekomst in welvaart te kunnen leven, is het noodzaak om wereldwijd het gebruik van grondstoffen terug te dringen. In de RIS3 is uiteengezet dat NNL niet alleen een bijdrage kan laten leveren aan de transitie naar een 'circulaire economie', maar dat de transitie ook grote kansen biedt. Kansen voor NNL worden onder andere genoemd op het gebied van groene chemie, watertechnologie, milieutechnologie, voedselchemie en duurzame energie. Ook de opgave naar circulariteit in de bouw, landbouw en mobiliteit bieden kansen.

NNL heeft een sterke en innovatieve agro-industriële sector die een rol kan spelen in de transitie als leverancier van hoogwaardige grondstoffen zoals suikers en eiwitten én al werkt aan nieuwe teelten met een grote CO2 opname, zoals algen. In het Triple Helix-samenwerkingsverband Chemport Europe werken de chemische en agro-industriële industrie, overheden en kennisinstellingen gezamenlijk aan een sterke propositie voor de groene basischemie, opschaling van technologie op het gebied van biobased en circulaire grondstoffen, industriële suikers en advanced biofuels.

NNL zet in op innovaties gericht op het verduurzamen en opschalen van industriële processen, markten en ketens om de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen én de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. We willen reststromen en groene grondstoffen (zoals suikers) via chemische en biologische processen verwerken tot plastics. Hiermee dragen we bij aan reductie

van CO2 en andere broeikasgassen, stimuleren we innovatie in het mkb en ontwikkelen we de specialisaties van de Chemport-regio steeds verder.

EFRO-geld kan binnen deze specifieke doelstelling worden gebruikt voor innovatieprojecten gericht op het benutten van kansen die voortkomen uit transitie naar een circulaire economie. Het Rijksbrede programma Nederland Circulair heeft 50% minder grondstoffengebruik in 2030 als doel gesteld. Met de inzet van bestaande technologie blijft deze doelstelling buiten bereik. In dat licht, en gezien de specifieke uitdagingen van NNL, is innovatie en vernieuwing noodzakelijk. In hoofdlijnen onderscheiden we hierbij twee soorten interventies:

Ontwikkeling waardenketens, verdienmodellen en ecosystemen.

Het gaat hier om innovatieprojecten van consortia gericht op het benutten kansen op het gebied van circulaire economie. Hierbij kan thematisch onder andere gedacht worden aan innovatie en specialisatie op het gebied van biobased en circulaire grondstoffen, advanced biofuels en het verduurzamen van industriële processen. De EFRO-impuls fungeert als een steun in de rug voor een beweging naar een structurele verandering op het gebied van innovatiecapaciteit en daarnaast bijdragen aan de wereldwijde uitdagingen op het gebied van circulaire economie voor 2025 en 2030. Met EFRO willen we consortia, die vanuit een integrale visie werken aan het benutten van kansen, ondersteunen bij het creëren van de ontbrekende schakels in die visie. Het gaat hierbij om initiatieven met een meer dan gemiddelde omvang, die we primair via specifieke uitvragen willen bedienen. Naast 'usual suspects' willen we binnen deze categorie ook innovatieprojecten bedienen, die ontstaan vanuit onverwachte hoek.

Mkb-valorisatieprojecten

Het gaat hierbij om, doorgaans kleinere, valorisatieprojecten van mkb'ers hoog op de ladder', individueel of in samenwerking, op het vlak van circulaire economie. Hier zien we nadrukkelijk een verbinding met testfaciliteiten rond kenniscentra. Bij de valorisatie van innovaties gaat het vooral om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties.

In de uitvoering van het EFRO-programma wordt de verbinding gezocht tussen SD 2.ii (hernieuwbare energie), SD 2.iii (slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau) en SD 2.vi (het bevorderen van de overgang naar een circulaire economie) en de transities in Beleidsdoelstelling 1. Initiatieven die acties binnen doelstellingen combineren, krijgen specifieke aandacht.

Belangrijkste doelgroepen

Het regionale mkb dat actief is op het vlak van circulaire economie of daarin actief kan gaan worden, is de belangrijkste doelgroep. Kennis en onderwijsinstellingen op WO, HBO en MBO niveau zijn eveneens een belangrijke doelgroep. Het programma biedt nadrukkelijk ruimte voor samenwerkingsprojecten waarin mkb en kennis- en onderwijsinstellingen samen optrekken. Ook partijen in het maatschappelijk middenveld kunnen in consortia meedoen. Wij richten de instrumenten zo in dat naast 'usual' ook 'unusual suspects' betrokken worden bij het programma.

Acties die gelijkheid, inclusie en non-discriminatie waarborgen

Wij nemen bij de uitvoering alle geldende wetgeving betreffende gelijkheid, inclusie en non-discriminatie in acht, waaronder art. 3 en 5 VEU en 10 VWEU; het Handvest van de grondrechten; de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in overeenstemming met artikel 9; en Europese wetgeving tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. Door hier in de vertaling van de programma-inhoud naar het instrumentarium, de selectiecriteria, de projectselectie en de governance expliciet aandacht aan te besteden zorgen wij ervoor dat deze beginselen doorwerking hebben.

Beoogde specifieke grondgebieden, incl. gebruik van territoriale instrumenten

Territoriale instrumenten zijn niet voorzien.

Interregionale en transnationale acties

Voor een sterk NNL is het van belang om grensoverschrijdende samenwerking met andere (EU) regio's een duidelijke plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven waaronder EFRO. Binnen dit programma is het dan ook mogelijk om interregionaal en in transnationaal verband samen te werken en ontbrekende kennis, netwerken of partijen buiten de regio in te zetten om bepaalde kansen voor NNL te benutten. Een belangrijke randvoorwaarde voor interregionaal/transnationaal samenwerken is toegang tot interregionale en transnationale netwerken voor NNLse partners. NNL is actief betrokken bij verschillende Europese netwerken, zoals innovatienetwerk ERRIN voor Europese regio's en het S3 platform (o.a. Water Smart Territories, Waterstof en Energietransitie), waarbinnen NNL bijv. samenwerkt met Normandier (FR), Aragón (SP) en Centre-Val de Loire (FR). Ook richt NNL zich op grensoverschrijdende samenwerking met Duitse deelstaten zoals Niedersachsen, waarbij in het kader van Interreg A o.a. bestaande netwerken in kaart zijn gebracht.

Gebruik van financieringsinstrumenten

Binnen dit programma worden de middelen ingezet in de vorm van subsidie. De geïdentificeerde tekortkomingen van de markt op het gebied van circulaire economie binnen het mkb in NNL (en relatieve achterstand van NNL op dit vlak) vragen om aanvullende middelen voor innovatiebevordering. Subsidies voorzien in de investeringsbehoeften op het vlak van technologische, financiële en juridische risico's bij ontwikkeling, demonstratie en opschaling van innovatie op circulair vlak. Indien uit kapitaalmarktonderzoek gedurende de looptijd van het programma blijkt dat er ook behoefte is aan andere instrumenten, kan dit leiden tot een programmawijzigingsvoorstel.

2.2.2.2 Indicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	2.vi	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	1	13
2	2.vi	EFRO	Overgangsregio	RCO01	Ondersteunende ondernemingen (waarvan: micro-, klein, middelgroot, groot)*	Aantal ondernemingen	3	39
2	2.vi	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	1	13
2	2.vi	EFRO	Overgangsregio	RCO02	Ondernemingen ondersteund door subsidies*	Aantal ondernemingen	3	39

2	2.vi	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	1	15
2	2.vi	EFRO	Overgangsregio	RCO10	Ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen	Aantal ondernemingen	3	44
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	PS01	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de circulaire transitie	Aantal trajecten	1	13
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	PS01	Aantal innovatietrajecten gekoppeld aan de circulaire transitie	Aantal trajecten	3	39
2	2.ii	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO107	Investments in facilities for separate waste collection	EUR	9.935	135.090
2	2.ii	EFRO	Overgangsregio	RCO107	Investments in facilities for separate waste collection	EUR	29.196	396.966

Tabel 3: Resultaatindicatoren

Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regio Categorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangswaarde of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	2.vi	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0		2.134.419	*MOP	
2	2.vi	EFRO	Overgangsregio	RCO02	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun (waarvan: subsidies, financiële instrumenten)*	EUR	0		4.146.090	*MOP	

2	2.vi	EFR O	Meer ontwik keld	RC 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal ondern eminge n	0		13	*MOP	
2	2.vi	EFR O	Overga ngsregi o	RC 03	Kmo's die product- of procesinnovatie introduceren*	Aantal ondern eminge n	0		39	*MOP	
2	2.vi	EFR O	Meer ontwik keld	RC 48	Waste used as raw materials	Ton per jaar	0		338	*MOP	
2	2.vi	EFR O	Overga ngsregi o	RC 48	Waste used as raw materials	Ton per jaar	0		992	*MOP	

*MOP = Monitoring OP

2.2.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.vi	023 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de circulaire economie	1.350.900
2	EFRO	Overgangsregio	2.vi	023 Onderzoeks- en innovatieprocessen, technologieoverdracht en samenwerking tussen ondernemingen gericht op de circulaire economie	3.969.660
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.vi	045 Bevordering van het gebruik van gerecyclede materialen als grondstof	1.350.900
2	EFRO	Overgangsregio	2.vi	045 Bevordering van het gebruik van gerecyclede materialen als grondstof	3.969.660

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.vi	01 (subsidie)	2.701.798
2	EFRO	Overgangsregio's	2.vi	01 (subsidie)	7.939.321

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	2.vi	48 Geen territoriale toespitsing	2.701.798
2	EFRO	Overgangsregio	2.vi	48 Geen territoriale toespitsing	7.939.321

2.B. Prioriteit technische bijstand

2.B.1. Prioriteit voor technische bijstand volgens artikel 30(4) (= TA based on real costs) – herhaald voor elke TA prioriteit (referentie 17(3)(e bis) CPR:

n.a.

2.B.2. Prioriteit voor technische bijstand volgens artikel 32(= TA based on flat rate) – herhaald voor elke TA prioriteit (referentie 17(3)(e) CPR

*Indien gekozen, ook appendix 2 invullen

2.B.2.1 Beschrijving van technische bijstand in het kader van betalingen die geen verband houden met kosten – Article 32

2.B.2.2. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention
Reference: Article 17(3)(e) CPR

Table 8: Dimension 1 – intervention field				
Priority No	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)

[Table 9: Dimension 5 – ESF+ secondary themes]				
Priority No	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)

Hoofdstuk 3 Financieel plan

3.A Overdrachten en bijdragen⁶

Tabel 15: Bijdragen aan InvestEU*

	Regiocategorie	Venster 1 (a)	Venster 2 (b)	Venster 3 (c)	Venster 4 (d)	Venster 5 (e)	Bedrag (f)=(a)+(b)+(c)+(d)+(e)
EFRO	Meer ontwikkeld						
	Minder ontwikkeld						
	Overgang						
	Ultraperifeer en noordelijk dunbevolkt						
ESF+	Meer ontwikkeld						
	Minder ontwikkeld						
	Overgang						
	Ultraperifeer						
CF							
EFMZV							
Totaal							

*Cumulatieve bedragen voor alle bijdragen tijdens de programmeringsperiode.

⁶ Alleen van toepassing op programmawijzigingen in overeenstemming met de artikelen 10 en 21 van de GB-verordening.

Tabel 16: Overdrachten naar instrumenten in direct of indirect beheer*

Fonds	Regiocategorie	Instrument 1 (a)	Instrument 2 (b)	Instrument 3 (c)	Instrument 4 (d)	Instrument 5 (e)	Overgedragen bedrag (f)=(a)+(b)+(c)+(d)+(e)
EFRO	Meer ontwikkeld						
	Overgang						
	Minder ontwikkeld						
	Ultraperifeer en noordelijk dunbevolkt						
	Meer						

ESF+							
	ontwikkeld						
	Overgang						
	Minder ontwikkeld Ultraperifeer						
CF							
EFMZ							
Totaal							

*Cumulatieve bedragen voor alle overdrachten tijdens de programmeringsperiode.

Tabel 17: Overdrachten tussen fondsen in gedeeld beheer*

		EFRO				ESF+				CF	EFMZV	AMF	ISF	BMVI	Totaal
		Meer ontwikkeld	Overgang	Minder ontwikkeld	Ultraprifer en noordelijk dunbevolkt	Meer ontwikkeld	Overgang	Minder ontwikkeld	Ultraprifer						
EFRO	Meer ontwikkeld														
	Overgang														
	Minder ontwikkeld														
	Ultraprifer en noordelijk dunbevolkt														
ESF+	Meer ontwikkeld														
	Overgang														
	Minder ontwikkeld														
	Ultraprifer														
CF															
EFMZV															
Totaal															

*Cumulatieve bedragen voor alle overdrachten tijdens de programmeringsperiode.

3.1 Financiële toewijzingen per jaar

Tabel 10: Financiële toewijzing per jaar												
Fonds	Regio-categorie	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Totaal	
							excl. flex.	flexibiliteit	excl. flex.	flexibiliteit		
EFRO	Meer ontwikkeld	€ 3.691.740	€ 3.765.723	€ 3.841.187	€ 3.918.184	€ 3.996.721	€ 2.038.414	€ 2.038.414	€ 2.079.270	€ 2.079.270	€ 27.448.924	
	Overgang	€ 10.848.300	€ 11.065.703	€ 11.287.454	€ 11.513.713	€ 11.744.497	€ 5.989.948	€ 5.989.948	€ 6.110.003	€ 6.110.003	€ 80.659.569	
Totaal		€ 14.540.040	€ 14.831.426	€ 15.128.641	€ 15.431.898	€ 15.741.218	€ 8.028.362	€ 8.028.362	€ 8.189.273	€ 8.189.273	€ 108.108.493	

Hoofdstuk 4 Randvoorwaarden

Tabel 12: Randvoorwaarden (enabling conditions)							
Randvoorwaarde n	Fonds	Specif ieke doelstelling	Nalevin g van de randvoorwaarde n	Criterium	Nalevi ng van criteri um	Verwijzing naar relevanten documenten* Naam + Link 500 tekens	Motivering * 1000 tekens
Doeltreffende toezichtmechanismen van de markt voor overheidsopdrachten	EFRO	Allen	Ja	PM (4 criteria)			
Middelen en capaciteit voor de effectieve toepassing van de staatssteunregels	EFRO	Allen	Ja	PM (2 criteria)			
Effectieve toepassing en uitvoering van het EU-Handvest van de grondrechten	EFRO	Allen	Ja	PM (2 criteria)			
Uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) in overeenstemming met Besluit 2010/48/EG van de Raad.	EFRO	Allen	Ja	PM (2 criteria)			
Thematische randvoorwaarden BD1							
Goede governance van de nationale of	EFRO	SD1.i en SD1.iv	Ja	1. Actuele analyse van knelpunten voor innovatieverspreiding,	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	Aan de totstandkoming van de RIS3 liggen meerdere actuele analyses ten grondslag.

regionale strategie voor slimme specialisatie			met inbegrip van digitalisering			Input is onder meer verzameld via stakeholdersessies en gesprekken, via het onderzoek van Boschma en Balland, via verschillende onderzoeksrapporten van de Noord-Nederlandse Innovatie Monitor en via het HESS-case study project, wat parallel aan de totstandkoming van de RIS3 met ondersteuning vanuit het JRC is uitgevoerd. Onder meer uit dit HESS-project blijkt dat NNL een grote uitdaging heeft in het vergroten van het innovatievermogen in de regio, in het bijzonder het innovatief vermogen van het midden- en kleinbedrijf (mkb). Zie paragraaf 1.5 en 2.3 van de RIS3. Het gehele 'fieldwork report' is als bijlage bij de R13 gevoegd. Het blijkt dat er in de randvoorwaarden ondernemerschap, human capital en digitalisering belangrijke opgaven liggen. De rol van kennisinstellingen is daarbij van groot belang. Voor de uitgebreide resultaten van de gedane analyses verwijzen we naar de RIS3 en self-assessment.
			2. Bestaan van bevoegde regionale / nationale instelling of instantie belast met het beheer van de strategie voor slimme specialisatie	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	Er is in NNL al op grote schaal sprake van samenwerking, vooral op de uitvoering. Leerpunt van de uitvoering van de RIS3 voor de periode 2013-2020 is dat meer behoefte is aan gezamenlijk eigenaarschap en een plek waar integrale sturing op de uitvoering en voortgang van de RIS3 plaatsvindt. We richten die sturing in op 3 niveaus: - Macroniveau (bestuurlijk draagvlak) middels uitbouw van de Economic Board Noord-Nederland (EBNN). - Mesoniveau (de juiste instrumenten om ontwikkelkansen of slimme specialisaties aan te jagen) middels uitbouw van de Klankbordgroep RIS3. - Microniveau (ontstaan van en afstemming tussen projecten) middels uitbouw van de Matrix-tafel. Deze drie niveaus zijn allen geïntegreerd in de EBNN-structuur. Dit is een board op landsdelige schaal, met daarin vertegenwoordigd de kennisinstellingen, ondernemers en overheden. Het eigenaarschap van de RIS3 heeft daarmee een solide basis in een bestaande institutie. Voor meer details verwijzen we naar hoofdstuk 2 van de RIS3.
			3. Instrumenten voor toezicht en evaluatie om de voortgang te meten in de richting van de doelstellingen van de strategie	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	Monitoring is niet alleen een zaak van de verantwoordelijke autoriteit, maar een gezamenlijk proces van en met stakeholders. Dit impliceert dat monitoring behalve inzicht geeft in de voortgang van de RIS3-doelstellingen, ook bijdraagt aan het versterken van de verbindingen tussen de actoren in het innovatie-ecosysteem en de effectiviteit van het continue EDP. Het systeem wordt opgebouwd uit verschillende bouwstenen, waaronder: - De Noord-Nederlandse Innovatiemonitor op de ontwikkeling van RIS3-doelstellingen - Periodieke herhaling van het Boschma-Balland 'relatedness-model'

						- Tweejaarlijkse regionalisering indicatoren monitor Topsectoren met alle EFRO-management-autoriteiten - Periodieke herhaling 'Staat van het Noorden' analyse (intentie) - Evaluaties op uitvoeringsniveau via de programma's en fondsen Zie voor verdere details het hoofdstuk 3 van de RIS3 en de self-assessment.
			4. Doeltreffende werking van het ondernemingsgezin ontdekingsproces	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	Een kernbestanddeel van de RIS3-visie is dat EDP niet gezien kan worden als een eenmalig proces aan het begin van een programmaperiode, maar dat continuering essentieel is. De uitvoering van de RIS3 is er dan ook op gericht de condities te creëren ('dansvloer') waarmee dit continue proces, het C-EDP, maximaal wordt gefaciliteerd. Onderdeel van het EDP proces in de ontwerpfase van de RIS3 was nadrukkelijk het inrichten van het C-EDP gedurende de programmaperiode. Hieruit is de onder punt 2 beschreven gewenste sturing op de drie niveaus (macro-, meso- micro-) naar voren gekomen. Voor het grootste deel gaat het hier om het inrichten van bestaande entiteiten op de sturing op het EDP en de voortgang van Smart Specialisation gedurende de programmaperiode. In deze drie niveaus sturen de partijen uit de quadruple helix op visie en voortgang, op prioritering en uitvoering. Het proces van EDP wordt daarmee in NNL nadrukkelijk doorgetrokken in de uitvoerende fase van de RIS3.
			5. Acties die nodig zijn voor de verbetering van de nationale of regionale onderzoeks- en innovatiesystemen	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	De RIS voorziet acties op: - Benutten van de kansen die voortkomen uit de transities, die vragen om innovatieve oplossingen en bieden ontwikkelkansen voor bedrijven en instellingen in NNL. Hiervoor zijn investeringen nodig in onderzoek en ontwikkeling, kennisvalorisatie, ontwikkelen, testen van nieuwe producten, diensten en manieren van werken. - Versterken van het innovatie-ecosysteem: vanuit de RIS3 acties voorzien die bestaande denkpatronen doorbreken en een coherent proces op gang brengen waarbij los opererende innovatienetwerken beter met elkaar verbonden en geïnstitutionaliseerd worden. Door meer verbindingen te leggen naar meer actoren, ontstaat er een kritische massa op regionaal niveau. - Optimaliseren randvoorwaarden: gerichte en geïntegreerde acties zijn voorzien om uitdagingen op het gebied van human capital (competenties voor innovatie), krachtig ondernemerschap (verbinden mkb met innovatieprocessen), digitalisering en grensoverschrijdende samenwerking te tackelen.

				6. Acties om de industriële overgang te sturen	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	In de RIS3 is de industriële sterkte (chemie in combinatie met agrofood) van NNL in combinatie met de goede uitgangspositie op het vlak van waterstof voor de vergroening van de industrie uitgewerkt. De industrie is belangrijk voor de werkgelegenheid. De in de RIS3 benoemde transities brengen grote uitdagingen met zich mee voor de omschakeling van de industrie. De nadruk ligt in het versterken en ontwikkelen van het ecosysteem, investeringen in groene infrastructuur en ketens, digitalisering en human capital. NNL kent diverse initiatieven die zowel op de korte als de langere termijn bijdragen aan het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt en het binden van talent aan de regio zodat aan de veranderende vraag naar arbeid kan worden voldaan. Daarnaast zet NNL in op een Region of Smart Factories. De focus ligt op het ontwikkelen van intelligente, connected en customized productieprocessen, voor intelligente, connected en customized producten.
				7. Maatregelen voor internationale samenwerking	Ja	Zie RIS3 NNL (link of bijlage) en self-assessment RIS3 NNL	De RIS3 wordt ingezet om systematisch naar interregionalisering en internationalisering te kijken in het licht van de RIS3-doelstellingen. Hiertoe wordt o.a. monitoring ingezet, waarbij bestaande verbindingen en thematische connecties tussen NNL en andere Europese regio's in kaart worden gebracht. Grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland als belangrijke samenwerkingspartner voor NNL wordt opgepakt in het kader van Interreg A Nederland-Duitsland op basis van aanknopingspunten tussen de RIS3-strategieën. Bestaande deelname aan thematische S3-platforms wordt voortgezet als kanalen om effectieve Europese samenwerking tot stand te brengen. Op basis van de RIS3 willen wij nieuwe partnerschappen ontwikkelen en bestaande partnerschappen beter benutten en verbinden en grensoverschrijdende samenwerking een duidelijkere plek te geven in het innovatie-ecosysteem en in de verschillende beleids- en uitvoeringsprogramma's rond de transitie-opgaven.

Thematische randvoorwaarden: BD2 – SD2.ii

Governance van de energiesector	EFRO	SD2.ii	Ja	Er zijn nationale energie- en klimaatplannen vastgesteld en deze omvatten:	Ja	Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.	De nationale uitgangspunten zijn neergelegd in de Klimaatwet (Ingaande 1-1-2020 zie waarin de CO2-reductie hoofddoelen zijn opgenomen (49% in 2030, 95% in 2050 t.o.v. 1995). Deze punten zijn het startpunt voor het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan (INEK) 2021-2030 (elke 5 jaar te actualiseren). Deze wordt vervolgens

					https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf	uitgewerkt in o.a. het nationaal programma Regionale Energie Strategie opgebouwd uit regionale RES.	
				1. alle elementen van het model in bijlage I van de verordening betreffende de governance van de energie-unie;	Ja	Integraal Nationaal Energie-en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.	De betreffende bijlage is 1-op-1 gebruikt voor de indeling van het het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan (INEK).
				2. een indicatief overzicht van de geplande financiële middelen en mechanismen voor maatregelen ter bevordering van koolstofarme energie.		Integraal Nationaal Energie-en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.	In de beoordeling geeft de EC aan dat het plan een vrij volledige assessment van de investeringsbehoeften weergeeft en dat de autoriteiten nadrukkelijk zijn nagegaan hoe de noodzakelijke middelen te mobiliseren. In het plan zelf is het overzicht niet erg gedetailleerd en ontbreekt veelal de kwantitatieve informatie. Dit is vooral een gevolg van de gekozen instrumenten (regulering en fiscale maatregelen) die tot het gewenste resultaat moeten leiden. De onderbouwing hiervoor is opgenomen in de onderliggende analyse van het CPB.
Doeltreffende bevordering van het gebruik van hernieuwbare energie in alle sectoren en in de hele EU	EFRO	SD2.ii	Ja	Er is voorzien in maatregelen om te zorgen voor:			
				1. Naleving van het nationale bindende streefdoel voor 2020 inzake hernieuwbare energiebronnen en van dit basisscenario tot 2030 in overeenstemming met de herschikking van Richtlijn 2009/28/EG2	Ja	Integraal Nationaal Energie-en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019. https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf Nationaal Programma Regionale Energie Strategie https://www.regionale-energiestrategie.nl/default.aspx Programmastart Interbestuurlijk Programma	Hernieuwbare energie (HE) – bevordering gebruik – volgens het INEK acht de EC voor NL 26% een redelijk doel (EU-doel 32%) en NL toont de ambitie een aandeel van 27% te realiseren. PBL schat dat met alle maatregelen 30-32% wordt gehaald (INEK pag. 10) Deze opgaven worden geborgd in het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie gestoeld op regionale energiestrategieën waarin per regio de concrete programma's en acties zijn opgenomen. Deze regionale strategieën zullen medio 2021 definitief worden vastgesteld. Dit is geborgd in het Interbestuurlijke Programma (februari 2018) voor een meerjarige programmatische nationale aanpak.

						(IBP) Ministerie van BZK, 14-2-2018 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/02/14/programmastart-interbestuurlijk-programma-ibp	
				2. Een toename van het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector met 1 procentpunt per jaar tot 2030		Voortgangsrapportage Energie uit hernieuwbare bronnen in Nederland 2017-2018. RVO http://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/12/31/voortgangsrapportage-energie-uit-hernieuwbare-bronnen-in-nederland-2017-2018/bijlage-voortgangsrapportage.pdf	Toename aandeel HE in verwarming en koelingssector maakt deel uit van de richtlijn en wordt tweejaarlijks gemonitord. In 2015 en 2016 (rapportage 2018) was het 5,5%. In 2017 en 2018 resp. 5,7 en 6,1 (rapportage eind 2019). Op pag. 12 ook een uitgebreid overzicht van maatregelen genomen en/of gepland om de groei van HE te bevorderen. <i>Toename aandeel HE in verwarming en koelingssector (als onderdeel van de richtlijn HE) wordt tweejaarlijks gemonitord. In 2015 en 2016 (rapportage 2018) was het 5,5%. In 2017 en 2018 resp. 5,7 en 6,1% (rapportage eind 2019 zie: Op pag. 12 ook een uitgebreid overzicht van maatregelen genomen en/of gepland om de groei van HE te bevorderen.</i>
Thematische randvoorwaarden: BD2 – SD2.vi							
Bijgewerkte planning voor afvalbeheer	EFRO	SD2.vi	Ja	Er is voorzien in afvalbeheerplan(nen) overeenkomstig artikel 28 van Richtlijn 2008/98/EG, zoals gewijzigd bij Richtlijn (EU) nr. 2018/xxxx. Deze hebben betrekking op het hele grondgebied van de lidstaat en omvatten:	Ja	Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Rijkswaterstaat 2 maart 2021 Zie www.lap3.nl/uitvoering-lap/tweede-wijziging/	
				1. Een analyse van de huidige situatie inzake afvalbeheer in het betrokken geografische gebied, met inbegrip van de soort, de hoeveelheid en de bron van de afvalstoffen en een evaluatie van de ontwikkeling van de afvalstromen in de toekomst, rekening houdend met de verwachte gevolgen van	Ja	Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Zie deel F.4 Bijlage 4: Feiten en Cijfers pag 306-313. https://lap3.nl/publish/pages/121774/lap3_deel-f-compleet_02-03-2021.pdf	In bijlage F4 zijn de feiten en cijfers opgenomen. Naast een toelichting bij de productie en verwerking van het Nederlands afval sinds 1985 is ook een inschatting gemaakt voor de komende planperiode (2029).

			maatregelen in het kader van afvalpreventieprogramma's die zijn opgezet in overeenstemming met artikel 29 van Richtlijn 2008/98/EG, zoals gewijzigd bij Richtlijn 2018/xx/EU			
			2. Een beoordeling van de bestaande regelingen voor afvalinzameling, inclusief de materiële en territoriale dekking van maatregelen om de werking ervan te verbeteren, alsook de behoefte aan nieuwe inzamelingsregelingen		Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Deel A.5: Beschikbaar Instrumentarium https://lap3.nl/publish/pages/121369/lap3_a05_instrumentarium_02-03-2021.pdf	In het onderdeel Beleidskader wordt het beleid inzake afvalpreventie en -beheer geschetst. Naast de traditionele activiteiten als inzamelen, verbranden en storten komen ook onderwerpen als beschikbaar instrumentarium, afval of niet, vergunningverlening en capaciteitsregulering aan bod. Daarbij wordt toekoming van inzicht gegeven in de monitoring en handhaving van het beleidskader.
			3. Een beoordeling van de investeringskloof waaruit de behoefte aan aanvullende of aangepaste infrastructuur voor afvalbeheer blijkt, met informatie over de bronnen van inkomsten ter dekking van de exploitatie- en onderhoudskosten		Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Deel A.4: Algemene uitgangspunten en algemeen beleid pagina's 43-46 https://lap3.nl/publish/pages/121368/lap3_a04_uitgangspunten_02-03-2021.pdf Deel A.5: Beschikbaar Instrumentarium https://lap3.nl/publish/pages/121369/lap3_a05_instrumentarium_02-03-2021.pdf.	De overheid heeft slechts een beperkte functie in de keten. De verantwoordelijkheid voor de afvalinzameling ligt bij de gemeenten. Die verzamelen zelf in of huren daarvoor de markt in. Als referentiewaarde van maximale kosten wordt met € 205 per ton gerekend. Voor de financiële stimulering van innovaties zijn er de Milieu-investeringsaftrek (fiscaal) en verschillende financiële instrumenten beschikbaar.

Hoofdstuk 5 Programma-autoriteiten

Tabel 13: Programma-autoriteiten			
Programma-autoriteiten	Naam van de instelling [500]	Naam van de contactpersoon [200]	E-mail [200]
Beheersautoriteit	SNN	Luc Hulsman	hulsman@snn.nl
Certificeringsautoriteit	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	Aldert van Duijvenbode	aldert.vanduijvenbode@rvo.nl
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën	Ton van Wissen	a.p.m.wissen@minfin.nl
Orgaan dat betaling van de Commissie ontvangt	SNN	Luc Hulsman	hulsman@snn.nl
Indien van toepassing, autoriteiten die betalingen ontvangen van de commissie op grond van technische bijstand (Artikel 30(5))	N.v.t.		
Boekhoudautoriteit indien deze functie wordt toevertrouwd aan een andere instantie dan de beheersautoriteit	N.v.t.		

Als er sprake is van technische bijstand extra tabel toevoegen (zie programmaformat):

Tabel 13 bis: Het gedeelte van de percentages als bedoeld in artikel 30, lid 5, onder b, dat zou worden vergoed aan de instanties die betalingen van de Commissie ontvangen in het geval van technische bijstand overeenkomstig artikel 30, lid 5 (in procentpunten)	
SNN	100%

Hoofdstuk 6 Partnerschap

Referentie: Artikel 17, lid 3, onder g)

a) genomen maatregel om relevante partners te betrekken bij voorbereiding van het programma

Dit programma EFRO 2021-2027 is tot stand gekomen op basis van intensieve samenwerking tussen de regionale publieke en private partners. De vormgeving van het EFRO programma is daarbij de eerste stap in het vertalen van de filosofie (gebaseerd op de RIS3) naar de implementatie. Het leggen van verbindingen, stimuleren van samenwerking en nauwe interactie met stakeholders tijdens het opstellen van het programma worden gedurende de uitvoering voortgezet.

Partnerschap RIS3 en EFRO

De begeleidingsgroep is zowel betrokken bij de ontwikkeling van de regionale innovatiestrategie RIS3 NNL 2021-2027 als de voorbereiding van het EFRO-programma. Op deze manier is gezorgd voor synergie tussen de RIS3 en de verschillende instrumenten – waaronder EFRO– die worden ingezet voor een duurzame verbetering van het innovatievermogen in NNL. De begeleidingsgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het SNN, de drie provincies en de vier grote noordelijke steden. De begeleidingsgroep is verantwoordelijk voor het opstellen van het programma en het betrekken van partners. Ook bereidt zij de bestuurlijke afstemming voor.

Vorbereiding van het programma volgens de C-EPD principes

Het EFRO-programma is net als de RIS3 tot stand gekomen in nauwe samenwerking met stakeholders volgens het principe van het Continue Entrepreneurial Discovery Process (C-EDP). Dit is gebeurd door middel van maatwerk, waarbij zowel expertise is betrokken op specifieke terreinen als een bredere consultatie is georganiseerd middels bestaande netwerken.

In april-mei 2020 en november-december 2020 zijn er twee specifieke gespreksronden georganiseerd, waarbij in meer dan twintig groeps gesprekken, met ieder tussen de 7 en 12 deelnemers, tientallen stakeholders uitvoerig zijn bevestigd op de inhoud, opzet en uitwerking van dit EFRO-programma. Zoals eerder in dit document is uiteengezet, zien wij deze gesprekken als de start van een dialoog, die tijdens de implementatie van het programma wordt voortgezet.

Nauwe betrokkenheid key stakeholders

In 2018 is voor de RIS3 een groep van stakeholders samengesteld die met regelmaat reflectie heeft gegeven op de inhoud van de RIS3 en het gevolgde proces. De Klankbordgroep bestaat uit invloedrijke leden vanuit het bedrijfsleven (Ondernemingsorganisatie VNO-NCW), onderzoeks- en onderwijsinstellingen, provincies en steden, het ministerie van Economische Zaken en sociale partners (Sociaal-Economische Raad NNL), met bijzonder veel kennis, kunde en ervaring op het gebied van innovatie. Gelet op toegevoegde waarde die deze groep voor de RIS3 heeft gehad, is zij ook betrokken bij de totstandkoming van dit programma EFRO. In 2019, 2020 en 2021 is de groep meerdere keren bijeengekomen om de begeleidingsgroep EFRO van reflectie en advies te voorzien.

(b) rol van deze partners bij de uitvoering van, het toezicht op en de evaluatie van het programma.

Het EFRO programma is één van de belangrijkste wegen van implementatie van de RIS3 om kansen die voortkomen uit de transitie te ontdekken en te benutten. De nieuwe manier van werken, met als doel het creëren van een klimaat waarin partijen de transitie aangrijpen om op zoek te gaan naar nieuwe kansen voor smart specialisation, komt onder andere tot uiting in de inzet van het C-EDP. De rol van partners in de uitvoering, toezicht op en evaluatie van het EFRO programma is dus in sterke mate getekend door het C-EDP. Met inzet van het C-EDP is de governance voor het EFRO programma fundamenteel anders ingericht dan in de voorgaande periode. Daarbij gaat het om 1) coherentie: het stimuleren en richting geven van ontwikkelingen op basis van de vastgestelde missie, en 2) verbinding: het scheppen van de voorwaarden waarbinnen actoren de verbinding

zoeken met andere (internationale) spelers en zich samen inzetten om NNL verder te brengen. Die verbinding is noodzakelijk omdat NNL relatief veel kleinschalige activiteiten kent op een groot grondgebied.

De volgende gremia spelen een rol in de uitvoering van, toezicht op en evaluatie van het programma, overeenkomstig het Code of Conduct on Partnership:

Comité van Toezicht

Het Comité van Toezicht houdt toezicht op de uitvoering van het EFRO-programma en geeft sturing aan de algemene strategie. In de Algemene Verordening voor de inzet van de structuur- en investeringsfondsen zijn de taken van het Comité specifiek vastgelegd. Het Comité van Toezicht van het programma EFRO is samengesteld uit vertegenwoordigers van de belangrijkste partnerorganisaties uit de quadruple helix, in het bijzonder vertegenwoordigers van bedrijfsleven (waaronder de voorzitter), sociale partners en kennis- en onderwijsinstellingen. Daarnaast kent het CvT een aantal inhoudelijke experts die op persoonlijke titel zitting hebben in het comité. Ook het SNN en het Ministerie van Economische Zaken zijn formeel lid van het Comité van Toezicht. De samenstelling van het CvT laat zien hoe goed het EFRO-programma is ingebed in de regio en ook dat de overheden hierin niet dominant zijn vertegenwoordigd. Het Comité van Toezicht in NNL komt vier keer per jaar bijeen en is nauw betrokken bij de uitvoering van het EFRO-programma. Ze draagt onder meer de verantwoordelijkheid om de procedure van beoordeling en selectie van projecten vorm te geven. Het Comité van Toezicht wordt samengesteld in overeenstemming met artikelen 6 en 33, 34 en 35 van Verordening (EG).

Dagelijks Bestuur SNN

De vaststelling van de calls en tenders wordt gedaan door het Dagelijks Bestuur (DB) SNN als managementautoriteit. Als managementautoriteit is zij daarnaast verantwoordelijk voor monitoring van de doelstellingen van het EFRO-programma en keurt zij de aanvragen formeel goed.

Deskundigencommissie

De Deskundigencommissie is verantwoordelijk voor de scoretoekenning aan projecten en een zwaarwegend advies geeft aan het DB SNN dat EFRO-aanvragen formeel goedkeurt. De Deskundigencommissie bestaat uit technisch experts uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven op de thema's innovatie, business cases, duurzaamheid, koolstofarme economie en arbeidsmarkt.

Managementautoriteit

De dagelijkse aansturing van het EFRO-programma ligt in handen van het Samenwerkingsverband NNL (SNN). Het SNN verzorgt de ambtelijke ondersteuning voor het programma in haar functie van managementautoriteit, alsmede het Comité van Toezicht en de deskundigencommissie. Het SNN bereidt de calls en tenders voor en doet dit in hechte samenwerking met de provincies, steden en stakeholders. Het SNN heeft ruime ervaring met de uitvoering van operationele programma's en beschikt over de benodigde human resources voor een effectieve uitvoering. In de programmering en monitoring van het EFRO-programma 2021-2027 wil SNN stakeholderbetrokkenheid nog nadrukkelijker vorm geven dan in voorgaande programma's.

Betrekken partners middels het C-EDP

Het is de nadrukkelijke ambitie om de regionale stakeholders, ook die buiten de formele programmakaders vallen, te blijven betrekken bij de programmering. Met hen wil NNL ook zoeken naar vernieuwende manieren van werken, om tot maximale en structurele resultaten te komen. Het proces dat hiervoor wordt ingericht zal als vervolg worden ingericht op de dialoog die met stakeholders is gestart tijdens hun betrokkenheid bij de totstandkoming van het EFRO programma.

Hoofdstuk 7 Communicatie en zichtbaarheid

Referentie: Artikel 17, lid 3, onder i), en artikel 42, lid 2, van de GB-verordening

Doelgroepen

1. (Potentiële) begunstigden

- Mkb'ers, waarbij we uitgaan van doelgroepdifferentiatie
- Kennis- en onderwijsinstellingen (MBO, HBO en WO)
- Maatschappelijke organisaties
- Netwerkorganisaties en andere organisaties die een rol hebben in het innovatie-ecosysteem

2. Stakeholders

Alle partijen die we betrekken bij de implementatie van dit EFRO-programma, voor een belangrijk deel gekoppeld aan het C-EDP

3. Publieke doelgroepen

- De politiek (decisionmakers op lokaal-regionaal-landelijk-Europees niveau).
- Het brede publiek (Nederlandse burgers). Profiel: 35-55 jaar oud, werkzaam, middel tot hoog opgeleid, positief-kritisch t.o.v. EU.

Communicatiedoelstellingen

Communicatie draagt bij aan een brede toegankelijkheid van het programma en maakt de effecten van het programma zichtbaar. De doelstellingen per doelgroep:

1. (Potentiële) begunstigden

- Motiveren om goede projectvoorstellen te ontwikkelen die aansluiten bij de visie en doelstellingen van het programma
- Informeren en adviseren over subsidiemogelijkheden en projectadministratie
- Transparantie bieden m.b.t. beleid, processen en besluitvorming
- Enthousiasmeren om te communiceren over het project

De verordening van de EC beschrijft het belang van communicatie over (strategisch belangrijke en financieel omvangrijke) projecten. Daarbij wordt expliciet een rol voor de begunstigden benoemd. In deze programmaperiode zullen MA's en begunstigden meer samen optrekken bij communicatie over projecten, dit maakt de boodschap krachtiger. Daarbij is extra aandacht voor het begrijpelijk maken van complexe en abstracte innovaties.

2. Stakeholders

- Informeren over- en betrekken bij het programma
- Informeren over voortgang, resultaten en meerwaarde van het programma

3. Publieke doelgroepen

- Informeren over de betekenis en toegevoegde waarde van EU-geld in de regio

Strategische projecten of projecten met grote impact

Bij de publieke doelgroepen is vaak weinig bekend over resultaten van Europese programma's en de impact op onze samenleving. Wij zoeken naar vernieuwende manieren om, bijvoorbeeld via issuemaking, de bekendheid van en de associatie met het programma (en de RIS3) te vergroten.

Landelijke samenwerking

Om het effect van onze communicatie-inspanningen bij publieke doelgroepen te versterken, wordt op lidstaatsniveau samengewerkt onder de noemer Europa om de Hoek. Daarin zijn alle ESI-programma's vertegenwoordigd, alsook betrokken ministeries, RVO, permanente

vertegenwoordiging EC en Europe Direct Netwerk. De regie ligt bij ministerie EZK. In de gezamenlijke communicatie over resultaten stellen we projecten en eindgebruikers centraal omdat dat de geloofwaardigheid van onze boodschap vergroot. In de communicatie met publieke doelgroepen is het onderscheid tussen de verschillende fondsen niet relevant. We communiceren over 'Europa' of 'Europese fondsen'.

Communicatiekanalen: cross mediale aanpak

1. Website snn.nl

Dit is de belangrijkste bron van informatie voor alle doelgroepen. Andere communicatiemiddelen verwijzen daarnaar. De website wordt zo ingericht dat informatie voor (potentiële) begunstigden en intermediairs snel vindbaar, begrijpelijk en actueel is en projecten goed zichtbaar zijn.

2. Online media

- Betaalde en onbetaalde exposure via sociale media: linkedIn, twitter, facebook en Instagram
- Publieksversie jaarverslag
- Digitale nieuwsbrief
- Externe kanalen programmapartners, Europa om de Hoek en EC
- Webinars

3. Evenementen

- Werkbezoeken
- Publiciteitsmomenten
- Mediacampagnes

4. Print media

- Factsheets over openstellingen
- Advertorials in relevante bladen
- Artikelen en persberichten

Indicatoren voor monitoring en evaluatie van communicatie:

- Aantal deelnemers voorlichtings- en andere bijeenkomsten en kwalitatieve feedback d.m.v. evaluatieformulieren.
- Aantal bezoekers op de programmawebpage en europaomdehoek.nl.
- Volgers, bereik en interactie op onze sociale mediakanalen.
- Klanttevredenheidsonderzoek gedurende de looptijd.
- Oplage en bereik bij print- en mediacampagnes.
- Het aantal plaatsingen van persberichten.

Contactpersoon voor communicatie

Floor Brenninkmeijer, brenninkmeijer@snn.nl

Er wordt deze programmaperiode naar gestreefd om één landelijk contactpersoon voor communicatie rond het EFRO- en andere EU-programma's aan te stellen.

Hoofdstuk 8 Gebruik van eenheidskosten, vaste bedragen, vaste percentages en financiering die geen verband houdt met kosten

Referentie: Artikelen 88 en 89 van de GB-verordening

Tabel 14: Gebruik van eenheidskosten, vaste bedragen, vaste percentages en financiering die geen verband houdt met kosten

Intended use of Articles 88 and 89	YES	NO
From the adoption programme will make use of reimbursement of the Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates under the priority according to Article 88 CPR (if yes, fill in appendix 1)	☐	☐
From the adoption programme will make use of reimbursement of the Union contribution based on financing not linked to costs according to Article 89 CPR (if yes, fill in Appendix 2)	☐	☐

Appendix 1: Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates²

**Template for submitting data for the consideration of the Commission
(Article 88)**

Date of submitting the proposal	
Current version	

---

² **The Council's partial mandate changed the title of the appendix, linked to CPR Block 6.**

A. Summary of the main elements

Priority	Fund	Specific objective	Category of region	Estimated proportion of the total financial allocation within the priority to which the SCO will be applied in % (estimate)	Type(s) of operation		Corresponding indicator name(s)		Unit of measurement for the indicator	Type of SCO (standard scale of unit costs, lump sums or flat rates)	Corresponding standard scales of unit costs, lump sums or flat rates [(in national currency)] ³
					Code	Description	Code	Description			

---

³ The Council's partial mandated deleted this part, linked to CPR Block 6.

B. Details by type of operation (to be completed for every type of operation)

Did the managing authority receive support from an external company to set out the simplified costs below?

If so, please specify which external company: Yes/No – Name of external company

Types of operation:

1.1. Description of the operation type	
1.2]specific objective	
1.3 Indicator name ¹	
1.4 Unit of measurement for indicator	
1.5 Standard scale of unit cost, lump sum or flat rate	
1.6 Amount	
1.7 Categories of costs covered by unit cost, lump sum or flat rate	
1.8 Do these categories of costs cover all eligible expenditure for the operation? (Y/N)	
1.9 Adjustment(s) method	
11.10 Verification of the achievement of the unit of measurement - what document(s) will be used to verify the achievement of the unit of measurement? - describe what will be checked during management verifications (including on-the-spot), and by whom. - what arrangements to collect and store the data/documents described?	
1.11 Possible perverse incentives or problems caused by this indicator, how they could be mitigated, and the estimated level of risk	

¹ Several complementary indicators (for instance one output indicator and one result indicator) are possible for one type of operation. In these cases, fields 1.3 to 1.11 should be filled in for each indicator.

1.12 Total amount (national and EU) expected to be reimbursed	

C: Calculation of the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates *

1. Source of data used to calculate the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates (who produced, collected and recorded the data; where the data are stored; cut-off dates; validation, etc.).

2. Please specify why the proposed method and calculation is relevant to the type of operation.

3. Please specify how the calculations were made, in particular including any assumptions made in terms of quality or quantities. Where relevant, statistical evidence and benchmarks should be used and attached to this annex in a format that is usable by the Commission.

4. Please explain how you have ensured that only eligible expenditure was included in the calculation of the standard scale of unit cost, lump sum or flat rate.

5. Assessment of the audit authority(ies) of the calculation methodology and amounts and the arrangements to ensure the verification, quality, collection and storage of data.

* Justifications on the underlying data, the calculation methodology and resulting rate or amount and related assessment by the audit authority [(in points 1, 3 and 5)] are not required when the simplified cost options submitted in this Appendix are established at Union level [(other policies or through the DA referred to in Article 88(4)].

Appendix 2: [Union contribution based on financing not linked to costs]²

Template for submitting data for the consideration of the Commission
(Article 89)

Date of submitting the proposal	
Current version	

---

² **The Council's partial mandate amended the title, linked to CPR Block 6.**

A. Summary of the main elements

Priority	Fund	Specific objective	Category of region	The amount covered by the financing not linked to cost	Type(s) of operation	Conditions to be fulfilled/results to be achieved	Corresponding indicator name(s)		Unit of measurement for the indicator	[Envisaged reimbursement to the beneficiaries] ⁶
							Code	Description		
The overall amount covered										

---

⁶ **The Council partial mandate added this column in line with CPR Block 6.**

B. Details by type of operation (to be completed for every type of operation)

Types of operation:

1.1. Description of the operation type			
1.2 specific objective			
1.3 Conditions to be fulfilled or results to be achieved			
1.4 Deadline for fulfilment of conditions or results to be achieved			
1.5 Indicator definition for deliverables			
1.6 Unit of measurement for indicator for deliverables			
1.7 Intermediate deliverables (if applicable) triggering reimbursement by the Commission with schedule for reimbursements	Intermediate deliverables	Date	Amounts
1.8 Total amount (including EU and national funding)			
1.9 Adjustment(s) method			
1.10 Verification of the achievement of the result or condition (and where relevant, the intermediate deliverables) - describe what document(s) will be used to verify the achievement of the result or condition - describe what will be checked during management verifications (including on-the-spot), and by whom. - describe what are the arrangements to collect and store the data/documents			

1.10a Use of grants in the form of financing not linked to costs. <u>Does the grant provided by Member State to beneficiaries take the form of financing not linked to costs? [Y/N]</u>⁷	
1.11 Arrangements to ensure the audit trail Please list the body(ies) responsible for these arrangements.	

---

⁷ **The Council's partial mandate added point 1.10a, which COM is proposing to amend in order to improve clarity.**